

1

אוצר החכמה

אחרי: 20/08/2018

ספר

בית מאיר

על שלחן ערוך אורח חיים

הכינו וגם תקרו בהשכל וחכמה ה"ה הרב הגדול המפורסם

מופת הדור כקש"ת מאיר עיני חכמים בהלכה

מוהר"ד מאיר פוזנר זצוקללה"ה

נעשה בסיוע
א"י תלמידי
ביד
ל אברהם ב"ר
אויס איזיא

צ"ע ה"י סקול נפש - י"ב
זמין אגם מאלוף אגם
אב"ד ימק ט"א
ישמך שג"ר

②

מחללין מפני שאינו אלא כתינוק שנשבה
 מה דפשיטא למר מיבעי לי טובא ואף
 איפכא מסתברא, דמה בכך שאין דינו כגוי
 גמור מ"מ כיון דכל עיקר היתר חילול הוא
 כדי שישמר שבתות הרבה ותינוק שנשבה
 תיתי מהי תיתי הוא בחזקת שלא ישמור
 שבת כיון שנשבה בקטנותו וסובר שגוי הוא
 ואף ששמאל למד ההיתר מן הפסוק וחי
 בהם מ"מ מסתמא לא פליג לדינא על התנא
 שלמדו מן ושמרו ומודה שעל מי שהוא
 בחזקת ודאי שלא ישמור שאין לחלל עליו
 וכן מומרת מעוברת מה"ת לחלל על העובר
 אם הוא בחזקת שיטומע ביניהם ע"י אמו,
 ואין דומה למ"ד דעל עובר מחללין משום
 שמא ישמר דשם הוי ספק שקול וגם אף
 למה דקיי"ל אין הולכין בפ"ג אחר הרוב
 ואף על גוסס מחללין דשם עכ"פ מיעוט
 החיים משמרים משא"כ תינוק שנשבה וכן
 המומרת היכי שאין ידו תקיפה ובודאי
 ישאר מטומע ביניהם ולא ישמור שבת מה
 בכך שאין דינו כגוי מ"מ מה"ת לחלל עליו
 אחרי שידוע קרוב לודאי שלא ישמור שבת
 וכי מפני הספק רחוק שאולי לכשיתגדל
 ויתוודע לו שהוא יהודי יסכן בעצמו לברוח
 ולקבל דת יהודית אנחנו נחלל שבת זה לא
 מסתבר לענ"ד: L

7 אמנם היכי שדינו תקיפה ליקח בן →
 המומרת לגבולינו אז תלי
 בפלוגתא כדכתב מר ומה שכתב תו ולדעת
 הרמב"ן דעוברת שהריחה אין מחללין
 דהאם היא מומרת ועיין במ"א ודבריו נפלא
 ממני וכו'. א"י מה קשה לו ופשיטא

דפירשו ס' למקום אחד וס' למקום אחד כי
 לא מצאתי בפוסקים חילוק זה אלא כל
 שנעקרו ממקום קביעתן וניידו מה לי אם
 נעקרו זא"ז או בפעם אחד והתוס' ביומא
 לא כתבו אלא אם חזרו וכו' כולם לחצר
 חשוב קבוע וצ"ע בגוף האו"ה ואינו בידי
 לעיין בו:

סימן ש"ל

7 הנה השגתי מכתב מידידי הגאון מו'
 עקיבא איגר אבדק"ק פ"ל כתוב בו
 בלשון זה גם נתקשיתי כעת במג"א סי' ש"ל
 סק"ד עכו"ם אין מחללין וכו' ומיהו
 לקראים מותר וכו' משמע דהיכא דיש חילול
 שבת אסור ולא ידענא הא הקראים מקרי
 ישראל מומר ולהרמב"ם נקראים תינוק
 שנשבה ולהנ"י אם גדלו ורואים דת ישראל
 מקרי מומרים עיין בש"ך י"ד סי' קנ"ט
 סק"ו, עכ"פ הכא לגבי הולד מקרי ודאי
 תינוק שנשבה הוי ישראל מעלי' לחלל עליו
 שבת וכן בכל מומרת מעוברת לכאורה הדין
 כן כיון דנכרי ועבד הבא על בת ישראל
 הולד כשר ולדעת הרמב"ן דעוברת
 שהריחה אין מחללין בשביל עוברת
 דישראל אינו נהרג על העובר רק דהוי סכנה
 להאם א"כ בכה"ג אין מחללין דהאם היא
 מומרת ועיין במ"א שם ס"ק ט"ו ודבריו
 נפלאו ממני דאיך תולה זה ברמב"ן דהא גם
 הרמב"ן מודה דמספק מחללין רק בעובר
 ס"ל דאין מחללין מטעם הנ"ל משא"כ
 בנולד הולד וצע"ג עכ"ל:

ע"ז השבתי לו בלשון זה מה שנתקשה
 במ"א ורוצה לומר דעל עובר מקראים

③

דמהלינן ממ"נ ולכן במומרת מעוברת וידינו תקיפה מחללין על העובר וספק בן שבעה שאני כדמסיים המ"א משום הריעותא שלא גמרו וכו', וכל דבריו מובנים אף שאינם מסודרים כראוי, תחילה כתב ההוא דסעיף ה' איירי בידוע והיינו לשיטת הי"א שבר"ן ואז אין צורך למה שמסיים והכא כיון דאיכא ריעותא אך זה כתב לשטה ראשונה שבהר"ן וק"ל, ואולם כל זה ההכרח לשטת הטור אבל באמת לעניות דעתי קושית הע"ש אף שהמגן אברהם כתב עליה ואין זו קושיה, בעיני הוא קושיה עצומה, כי הא בודאי סתימת הטור ושולחן ערוך לדינא דסעיף ה' מבואר דאיירי אפילו בסתם ולדות וביותר למה שהמגן אברהם עצמו מבאר סק"י דהסתימה נמי מורה אפילו לא נעקר הולד וחיישינן למיעוט שאינו מצוי כזה לחלל שבת מפני פ"נ א"כ אף שלא גמרו שערו מנ"ל להטור שאין מחללין עליו מפני סכנתו, ואי משום מה שמביא הב"י עלי' דהטור הברייתא הא ברייתא זו לא נשנית אלא לענין דלא מחללין למולו אבל לענין פ"נ מי גרע מדין דסעיף ה' ומגוסס דמחללין וכן משמעות הסוגי' דמקשה על ברייתא זו דלימהלי' ממ"נ ומה הקושי' דילמא הברייתא אך איירי דלא מחללין עליו בסכנתו אבל מהלינן אותו באמת ממ"נ ודוחק שסמך על מה דמפרש בדף קל"ה הברייתא ולא ספק לאתויי הא דת"ר שהרי אינה מוזכרת פה, א"ו משמע דפשיטא ליה דמפני הסכנה ודאי מחללין עליו דלא גרע מהנך דלעיל ולא איירי אלא לענין מילה וכן משמעות

דלשיטה זו שתולין החילול כמה שאין הישראל נהרג עליו דעל ולד הנולד בספק נפל שאף ההורגו פטור כמבואר בהרמב"ם הלכות רוצח דאפילו בקיום אחד אין ידוע שכלו לו חדשיו פטור ההורגו דה"נ דאין מחללין עליו וי"א אלו ע"כ מוקמו להווא דיושבת על המשבר מביאין סכין בידוע שכלו חדשיו ומפני שמתה הרי הוא כהוציא ראשו מפני שהוא כמונח בקופסא וחייבין עליו, משא"כ המקשה לילד שהיא חי' והוא עדיין קצת ירך אמו אין נהרגין עליו לכן מותר להורגו כדי להציל האשה אף שכלו חדשיו, אבל נפל מה בכך שנולד כיון שאין נהרגין עליו ודאי דלשטה זו אין מחללין וכדפתח ואיכא מ"ד דאין מחללים משום נפלים ועיין בתוספ' גדה דף ס"ד ד"ה איהו מייתי ברישא, ואולם לדינא נלענ"ד דברי תוס' ברורים והכרעתם מכרעת מגוסס דאין זו תלי' בזו והיינו כדעה ראשונה שבהר"ן שהיא נמי לדעתי דעת הרמב"ן עצמו וכנלענ"ד ראייה מבוארת שהרי אפילו על סתם ולדות כל שאין ידוע כלו חדשיו אפילו בן יום אחד אין נהרגין עליו עד ששהה ל' יום כנ"ל ברמב"ם ע"פ גמרא, ומשנה שלימה שנינו מרחיצין את הקטן אחר המילה ומבואר שם בגמרא שמפני הסכנה מחללין עליו ובלי ספק משנה זו סובבת על כל התינוקות שמהלינן בשבת דהיינו אפילו סתם ולדות ואפילו לרשב"ג, א"ו דאין זה תלי' בזה מפני שאין הולכין וכו' ומה שאין נהרג עליו נמי הטעם משום פ"נ דרוצח שאין הולכין בו אחר רוב ולדות ואך על חילול דמילה מוכרח לשנויי לרשב"ג

תו כתב מר על קושייתי במ"א וא"י מה קשה לו דלשטה זו דתולין החילול במה שאין ישראל נהרג עליו א"כ על ולד הנולד בס' נפל וכו', לא ידעתי כוונתו דמר דמה ענין זה לזה דהא ולד הנולד דאינו נהרג היינו רק מספק ואילו היינו יודעים דכלו חדשיו היה נהרג מש"ה מחללין וזהו היה עיקר קושייתי על המ"א ומה גם ראוי תוס' מגוסס ליתא דהא דאין נהרגין עליו דרוב גוססים למיתה אבל אם היינו יודעים דזה עומד לחיות היה נהרג עליו וממילא לענין חלול שבת מחללים דבפ"נ לא אזלינן בתר רוב ימחול כבודו נ"י לבאר לי עומק דעתו באר היטב עכ"ל:

לזה השבתי שנית מה שכתב שלכו מהסס במה שלא הסכמתי לדעתו לחלל שבת על תינוק שנשבה וכתב שהרי הרבה טעמים זכו' ומה מילה ולפי טעם זה לכאורה גם בתינוק שנשבה והגוי מניח להמול ע"י ישראל מסתמא מילתו דוחה שבת וחלילה תינוק כזה שידעינן שישאר מטומע בין הגוים לחלל עליו שבת כדאיתא בטור י"ד שעם דפוסי הב"ח ומביאו הט"ז וש"ך סי' רס"ו ואין אנו מחזיקים אותו שיצא לתרבות רעה מבואר הא במוחזקים בו שיצא לתרבות רעה אסור למולו בשבת וק"ל:

ומה שכתב מר לבאר קושייתו על המ"א וממציא סברה לומר דאף הרמב"ן מודה בספק נפל הנולד מחללים שבת עליו מפני הספק דלאו נפל הוא אך בעובר ס"ל מדלא נהרג עליו ואפילו בכלו חדשיו ש"מ

הרמב"ם ברור שאינו מעתיק בה' שבת אלא הבבא דבן שמונה ודאי אסור לטלטלו וכן הרי"ף והרא"ש לא הזכירו אלא לענין מילה וצ"ע:

L

7 שוב חזר וכתב הגאון שי' הנ"ל מה שכבודו משיג עלי במה שרציתי לומר דעל תינוק שנשבה בין הנכרים דמחללים שבת דכיון דברייתא יליף מושמרו את השבת וכו' כדי שישמרו שבתות הרבה דלא שייך כן בתינוק שנשבה דמסתמא ישתקע בין הנכרים ואף דשמואל יליף לה וחי בהם ולא שימות בהם מסתמא לא פליג בהא על הברייתא עכ"ד:

ולבי מהסס בזה הרבה דהרי הרבה טעמים נאמרו בגמרא ולחד תנא ילפינן מק"ו ומה מילה שהוא באחד מאבריו וכו' ולפי טעם זה לכאורה גם בתינוק שנשבה והגוים מניחו להמול ע"י ישראל מסתמא מילתו דוחה שבת א"כ ה"ה דעל כל גופו מחללים שבת, וגם היא גופא קשיא כיון דדרשינן וחי בהם ולא שימות בהם מנ"ל לומר דהוא דוקא היכי דישמור שבתות הרבה ואי דאמרינן דהתורה הקפידה דוקא על חיות אדם שישמור מצות א"כ גם בעיקר צווי להחיות נימא דנפש כזה מותר להורגו דאין מצוין להחיות רק מי שיקיים מצות, א"ו דאמרינן דהתורה חסה על נפש מזרע ישראל ה"נ נימא דהותר חילול שבת כדי להחיות נפש מזרע ישראל והדבר בעיני קשה למאוד להחליט כדעת כבודו נ"י:

5

מ"ד דהיינו משום דעובר ירך אמו הוא הא לא נזכר מעולם ואיך יאמר אין מחללים משום נפלים וליהוי סובר דאפילו על נפל במעי אמו שמתה מחללים ולעובר שכלו חדשיו במעי אמו שחיה יקרא נפל, וגם מה זה שכתב ויושבת על המשבר טעמא אחרינא מה זה טעם אחר הא אין לו שום טעם אלא זה שכיון שמתה האם הולד נפש מקרי אף דלא אית ביה משום הצלת נפשות שהרי הוא ספק נפל, לכן לענ"ד הפשוט בדעת הרמב"ן כדהבינו המ"א וכסברת התוס' והאיכא מ"ד סברו שזה בזה תליא דכל שאין נהרגין עליו מהראוי שלא לחלל עליו שבת ולהכי אמרו אין מחללין משום נפלים ואפילו נולדו, וההוא דיושבת על המשבר איירי כדכתב המ"א בידוע שכלו חדשיו וכמו דמוקמוהו התוס' למה שכתבו ומיהו אפשר והיינו שכתב טעמא אחרינא גבו כלומר שכיון שמתה האם נהרגים עליו באמת אף שהוא עובר והיינו בכלו חדשיו והוא איכא מ"ד הוא גופיה סברת התוס' ומיהו אפשר וק"ל: L

סימן של"א

סעיף ה' ונולד כשהוא מהול כתב המ"א מצאתי כתוב וכו' וצ"ע למעשה נשאלתי מגיסי התורני המופלא מוה' נפתלי ז"ל בלשון זה ע"ד התינוק שנולד מהול אך בתחיל' בשעת לידה היה נולד מהול ממש נראה לכל שכל העטר' היה מגולה כאשר הגידה לי המילדת מ' ריזכי, תיכף אחר הלידה ביום שבת קודש שבאתה לשאול מאתי אם המילה תדחה שבת, והשבתי נולד

דלא מקרי נפש מש"ה אין מחללין וכו' האמת כי לולא שהתוס' להדיא מתנגדים להדיא בסברתו היה לה מקום להתקיים, אבל מה שרוצה מכ"ת שי' להכניס הדברים בפ"י הר"ן תמה אני מאוד הא סידרן של הדברים הכי הם בהר"ן וכתב בהלכות גדולות אשה עוברה וכו' אע"ג דאמרינן ספק בן קיימא ספק נפל הוא שפיר דמי למיתן לו, הרי שלא כתב כלל החידוש הואיל והוא עובר אלא אף שספק נפל הוא וע"ז מיייתי לו סייעתא תחילה מאשה יושבת על המשבר אף דנמי ספק הוא אם מצא חי או מת מ"מ מחללין על הספק ע"ז כתב ואע"ג דתנן וכו' דאלמא מעיקרא קודם שהוציא ראשו לית ביה משום הצלת נפשות ולדעתו דמר הרא"י זו אזלה דאלמא מעיקרא לית ביה משום הצלת נפשות משום דלא מקרי נפל ואפילו ידוע שכלו חדשיו וא"כ מהראוי שלא לחלל עליו שבת וקאמר אפ"ה לענין שמירת מצות וכו' מחללין עליו שמא ישמור ואף דלא מקרי נפל לענין הצלתו מ"מ לענין שבת מחללינן ושוב כתב לדעתו דמר ואיכא מ"ד אין מחללין משום נפלים, ע"כ לא ר"ל נפל שנולד אלא לעובר אף שכלו חדשיו קורא נפל, ומה שאין מחללין עליו היינו משום דלאו נפש מקרי לענין הצלתו או ליהרג עליו, ומה דקשיא ע"ז ממה שמחללין על יושבת על המשבר ומתה שם טעמא אחרינא הוא דכיון שמתה לאו ירך אמו הוא ולהכי אפילו אין ידוע שכלו חדשיו מחללין מפני הספק שמא לאו נפל הוא הבט וראה אותן הדברים מה שעיקר טעמייהו דאיכא

שאלות ותשובות גינת ורדים

השלם

לרבינו אברהם הלוי זלה"ה
מגדולי רבני ארץ מצרים

אורח חיים

מהדורה חדשה

מוגהת ומנופה שבעתיים מטעויות והשמטות
בתוספת מקורות, ציונים, הארות והערות
מהג"ר עקיבא איגר זצ"ל ובנו הגר"ש זצ"ל

מאתי ע"ה

פנחס בלאאמו"ר הרה"ג דוד שליט"א עובדיה

מכון להוצאת ספרים וכתבי יד
ישמח לב, בית וגן, ירושלים
תשס"ח לפ"ק

כלל ג - בדיני שבת.

א. בענין אם מותר למילדת ישראלית שתילד צדוקית בשבת אם לאו.

ואיסור זה להוליד את הגויה בשבת אפי' בשכר הוי אפילו בדליכא חילול שבת. וכן אוקמוה התוספות שם ריש פ"ב דע"ז (כו. ד"ה סבר רב יוסף), וכן כתב הרמב"ם בפ"ב מהל' שבת (ה"ב) וז"ל: אין מילדין את הגויה בשבת אפי' בשכר ואין חוששין לאיבה, ואעפ"י שאין שם חילול, אבל מילדין בת גר תושב מפני שאנו מצווין להחיותו, ואין מחללין עליה את השבת, ע"כ. וכתב ה"ה בגויה הטעם שאמרו בגמ' (ע"ז טו.) דמציא לאשתמוטי, ובבת גר תושב כתב הטעם שכתב הרמב"ם שאנו מצווין להחיותו. והנה כעת הצדוקים לא הוו כבת גר תושב וארבה גריעי משאר גוים, וא"כ מהיכא תיתי להתיר לילדן אע"פ שלא יהיה שם חילול שבת. וכ"ש דבזמנינו זה כולו מילדות המילדות בשבת הן מחללות את השבת לקשור ולחתוך את הטיבור ולעשות לו שאר צרכין, וכן לעשות לילדת כל המצטרך לה. וא"כ אפי' שנדון את הקראין כדין גר תושב שמצוה להחיותו, לא מפני זה יהיה מותר לנו לחלל את השבת בשביל להחיותו, שלא ניתנה לידחות רק מפני פיקוח גפשי דבני ברית, לא מפני פיקוח גפשי דלאו בני ברית. ותו דמטוניה דהרב בעל הכנסת אתינא עליה. דאיהו סבר דכל מי ששומר שבת ראוי לחלל עליו את השבת, והלא כולו קראין אינן שומרין את השבת אלא שלא לעשות מלאכות גמורות דאוושא עבדתייהו, וכמה וכמה איסורי דקים וקלים שנראה שאין בהם איסור עשיית מלאכה ורו"ל עמדו עליהן בחכמתן ובקבלתם וביארום והכניסום בכלל איסור עשיית מלאכה והעושה אותם בשבת חייב עליהן מיתה, וכת הקראין מזולזין בהן ולא חיישי להו כלל. וא"כ אין להתיר להוליד נשותיהן דדמו לשאר גוים, כיון דלא מינטרי שבתא כראוי אין לחלל בעבורם את השבת.

כללא דמילתא, דבדינא ובדייני יש למנוע את הישראלית מלהוליד את הצדוקית, ואין ראוי למיהדר אטצדקי דליתנהו ולהתיר לחלל את השבת החמורה. שוב שמעתי אומרים דמכיון דחוינא דהשתא מהליגן לבני הקראין ואפי' ביום שבת משום דאמרינן דילמא גפיק מינייהו זרעא מעליא, וכן הוא מפורש להדיא בתשובת הרדב"ז שבספר תשובות הרב בצלאל סי' ג', והיא התשובה שרמזה הרב ש"ך שרמזנה לעיל (וכל ב סי' לא), א"כ יש להקל לישראלית שתיילד את הצדוקית דילמא גפיק זרעא מעליא. ואני אומר דאין הנדון דומה לראיה. דדוקא לגבי מילה ראו להקל משום דיש בזה קיום מצוה, דאף על פי שיהיו רשעים גמורים ראוי לעשות לבניהם מילה, שאין ראוי להוסיף פשע ורשע לרשע, ולכן אע"ג דיהיו נידונין כרשעים גמורים אין בעשית המילה חילול שבת שכבר התירה התורה

7c נשאלתי אם מותר למילדת ישראלית שתיילד צדוקית בשבת. איברא דבס' כנסת הגדולה או"ח סי' ש"ל כתב: שאסור לילד לתוגרמית בשבת אעפ"י שאינה עובדת ע"ז, משום חילול שבת, ומיהו בני החטאים האלה בנפשותם הקראין, מותר לילדן בשבת כיון דמינטרי שבתא, וכן פשט המנהג, עכ"ל.

ולענ"ד יראה שאין הוראה זו נכונה. וכבר פירשנו לעיל (וכל ב סי' לא) ענינן של קראין בהרחבה, וכתבנו דתרי גוויי הוו. והני קראין שבגלילותינו ספוקי מספקא לן בהו מה טיבן, לכן מפני הספק אין לחלל בעבורם את השבת ולמול את בניהם. אכן להמציא להם שאר מצוות שאין בהן סרך עון שפיר דמי. וכפי זה, כיון דמספקא לן בגווייהו, הנה לענין מעשה וחילול שבת יש בהם גריעות טפי משאר גוים, דאילו שאר גוים קי"ל דלא מעלין ולא מורדין, והללו מורדין ולא מעלין כדין האפיקורוסין. וכפי זה הא אשכחן דשאר גוים דעדיפי מינייהו אמרינן דאסיר לישראלית לילד את הגויה בשבת, וא"כ כ"ש לצדוקית.

והך מילתא איתא בריש פ"ב דע"ז (כו.): ת"ר בת ישראל לא תילד את הנכרית מפני שמילדת בן לע"ז, ומוקי בגמרא דהיינו בחנם דמציא לאישתמוטי למימר צריכה אני למונותי, [ואיתא שם]: אבל בשכר שרי משום איבה, וסבר רב יוסף למימר אולודי גויה בשבת בשכר שרי משום איבה, א"ל אבוי יכולה למימר לה דידן דמינטרי שבתא מחללינן עליהו דידכו דלא מינטרי שבתא לא מחללינן, ע"כ. וידוע הוא שדברי התלמוד שאמר 'דין דמינטרי שבתא וכו' אינו אלא דחיה בעלמא ולהפיס דעתה של הגויה כי היכי דלא ליהוי לה איבה, דודאי אין הדבר תלוי בשמירת שבת, שאפילו שיהיו הגוים שומרי שבת כראוי, לא מפני זה יהיה מותר לנו לחלל בעבורם את השבת, כי מה בצע בגוים שישמרו את השבת והם עובדים ע"ז. וכ"ש האפיקורוסין דגריעי מינייהו, דודאי לא מהניא להו שמירת שבת שנחלל בעבורם את השבת להיטיב להם ולהצילן. והני קראין שבגלילותינו דין אפיקורוס יש להם וכדכתבנו לעיל. וריהטא דלישנא דתלמודא הטעהו לרב בעל כנה"ג, שדיחו שאנו אומרין לגויה להנצל מן התרעומת חשב דהאמת כן הוא. ובחול כל כמה שתוכל הישראלית לשמט משמטה נפשה שלא להולידה בחנם, כדי שלא לגדל בן שעתידי לצאת לתרבות רעה, אם לא שנותנת לה שכר, דאו מותר לילד את הגויה משום דלא ליהוי לה איבה בהדן.

8

וסירכיהו דבעליהו נקיטי ואולי, וזהו להו כתינוק שנשבה לבין הגוים מקטנותו ונתגדל בנימוסיהו, דודאי יקל עונשו אעפ"י שיזכירוהו שהוא מזרע ישראל הוא לא ישוב, וא"כ י"ל שידחו את השבת בעבורם.

→ **הנה** אעפ"י שהדיבור עוד בזה נראה להג הרבה בדברים פשוטים, מ"מ להפיס דעת החולקים עלינו נאריך עוד בפרט זה שלא ניתנו המצוות לידחות מפני פיקוח נפש רק גבי ישראל גמור, לא בשביל תינוק שנשבה לבין הגוים, ואעפ"י שידוע שהוא מזרע ישראל עודנו מחזיק בנימוסיהו ולא ישוב לדת האמת. ולא זה בלבד, אלא אע"פ שנתגדל בין הגוים מקטנות ועד גדלות ואין מי שיגלה את אזנו שהוא מישראל ולכן עודנו מחזיק בנימוסיהו, אף על פי שהוא כאנוס, לא ניתנו לידחות המצוות בשביל פיקוח נפשו. ויש להביא ראיה לזה דבפ' יח"כ (ימא) דף פ"ה (ע"א) קבעו מגין לפיקוח נפש שדוחה את השבת ומייתו כמה קראי, ור"ש בן מנסיא אומר 'ושמרו בני ישראל את השבת' אמרה תורה חללו שבת א' כדי שישמור שבתות הרבה, א"ר יאודה אמר שמואל וכו' 'וחי בהם' ולא שימות בהם, אמר רבא לכולהו אית פירכא לבר מדשמואל דלית ליה פירכא וכו'. פי' דלכולהו לא ילפינן שפיקוח נפש דוחה את השבת אלא כשודאי יש פיקוח נפש, אבל בספק פיקוח נפש אימא דלא מחללינן עליה, אבל לדשמואל דיליף מ'אשר יעשה אותם האדם וחי בהם' משמע שיחיה בהם בודאי ולא שיבוא בעשייתן לידי ספק מיתה, אלמא מחללין על הספק.

→ **והנה** ממשמעות התלמוד מוכח להדיא שאין דין פיקוח נפש נוהג אלא כשיחיה שם לעתיד לבוא שמירת שבת בודאי. וכן נמי קרא ד'אשר יעשה אותם האדם' מוכח דדוקא באדם העושה את המצוות הוא דאמרינן ולא שימות בהם. וא"כ כד ידעינן באדם שאינו משמר את השבת ואינו עושה את המצוות כצדוקים הללו, אעפ"י שהם טועים בדעתם, כיון שהם מחללין שבתות ואינם עושים את המצוות א"כ ליתנהו בדין פיקוח נפש לחלל עליהם את התורה. וגם נשותיהו כיון דסירכיהו דבעליהו נקיטי ואולי, ואינם שמים על לב לשוב לדת האמת, והרי הם מחללין את השבת ואינם משמרים את המצוות, הנהו נמי ליתנהו בכלל פיקוח נפש. ואף על פי שאמרו שדוחין את השבת (אר"י) בשביל פיקוח נפש, מ"מ לא אמרו כן אלא במי שהוא ודאי ישראל שמשמר את התורה, לא במי שהשליכה אחרי גוו והולך בשרירות לבו, ואין זה בכלל ספק גוי ספק ישראל שאמרו שמחללין עליו את השבת (ימא פג.), דהכא הוי כודאי גוי. ואעפ"י שיהיה שם ספק שמא ברוב הימים ישוב לאיתן התורה, מ"מ אין דנין ב"ד של מטה את האדם רק באשר הוא שם, וחייבי מיתות אין משהין אותם בעבור דילמא נפיק מינייהו זרעא מעליא. ואעפ"י שיהיה הדבר מסופק אם לחלל עליהן את השבת אם שלא לחלל, מ"מ בכל כה"ג ראוי לומר שב ואל תעשה עדיף, כיון דרובא דרובא דרבנן סברי דמצוה לבערן מן העולם, ולא חילקו בין איש לאשה, משמע דכל אפייא שוין, וא"כ לכל הפחות נחדל מעושק ידינו. וענין פיקוח נפש הוי מקרא ד'לא תעמוד על דם רעך', וכשלא ניחוש לאיסור זה לא הוי אלא לאו גרידא, אפי' מלקות אין בו, וביטול פיקוח נפש הוא בשב ואל תעשה, אבל חילול שבת הוי איסור תמור ויש בו מיתה וחילולו

למול בשבת. אמנם לגבי חילול שבת בשביל הצלתם מן הסכנה, זה לא יתכן, שלא התירה התורה לחלל שבת מפני פיקוח נפש רק לגבי בני ברית, והקראין כיון שכופרים בתורה שבעל פה לאו בני ברית נינהו, ודינם כאפיקורוסים וכמינין ולא ניתנה שבת לידחות בעבורם. ותו מאחר דבפומבי אמרינן דהם בני מות, ואילו היתה ידינו תקיפה היינו הורגים אותם להדיא, איך יעלה על הדעת שנחלל את השבת להצילן מסכנה להוליד את נשותיהם.

← **צא** וראה שהרדב"ז שהתיר למול את בניהם בשבת, הוא עצמו כתב בתשובה על תשובת רבינו שמשון שהובאה בב"י בקיצור טור אבן העזר סוף סי' ד', והתשובה ההיא הלא היא כדמותה בצלמה בתשובות מוהריק"ש סי' ל"ג, ועל דברי רבינו שמשון נתנו קולות, והרדב"ז תירצה ואימצה דבריו, הנה הנם בתשובות הר' בצלאל סי' ג', ושם כתב בדף כ"א ריש ע"ב וז"ל: אמר דוד לא ידעתי במה נסתפק בדברי הר"ש, שהרי הוא כתב להדיא בתחילת דבריו ואלו הקראין מחללין את המועדות כאלו את השבתות וכאלו כופרין בכל התורה כולה, ע"כ, ודקא קשיא ליה דמורדינן ולא מעלין דקטלינן להו בידיים, אין הכי נמי אם היתה ידינו תקיפה, אבל כיון דהאידינא אי אפשר דיד הגוים תקיפה על עצמם ולא אפשר למיקטלינהו אמר הרב דאסור להחיותם, ויש בכלל זה הלשון שני דברים, אם הוא בזמן שידינו תקיפה אסור לתת להם חיים כלומר להניחם חיים, ואם אין ידינו תקיפה אסור לתת להם חיים, כלומר שאם הוא חולה אסור לרפאותו, ואם נפל לבור אסור להעלותו, ואם נפל ביד רוצחין אסור להצילו, וכיוצא בדברים הללו, זו היא הכניסה לכיפה שהביא הר"ש לראיה, שהרי בזמיננו לא היו דנים דין כיפה, אלא הכי קאמר כי היכי דהתם היו ממיתים אותו בשב ואל תעשה ה"ה בהני וכ"ש הוא וכו', ומ"ש ומה גם בבני התועים וכו', האמת כך כתב הרב בהלכות ממרים, אבל אינו בהכרח שהר"ש בעל התשובה יודה לו בזה, וכ"ש שכולם בזמן הזה מוזידים ולא שוגגין, כאשר כתבתי כמה פעמים, ואנו מתרין בהם כמה פעמים ולא אבו שמוע, וכולם בני כיפה הם, אלא דאי אפשר לנו וכדכתבינא, עכ"ל הרדב"ז.

הרי מבואר שהרדב"ז שמתיר למול את בניהם בשבת משום דילמא נפקי זרעא מעליא, הוא עצמו כתב דבני מות הם וראוי לנו להמיתם אם היה אפשר בידינו, וא"כ איך נמלא את ידינו ונאמץ את לבבנו לחלל את השבת בשביל להציל את הצדוקית מן הסכנה, והמילדת היא בהכרח לעשות כמה מלאכות להצלת היולדת ולהציל את הולד ולהחיותם. ואע"ג דהולד אפשר שישוב לאיתן התורה, מ"מ לא מצינו שיתירו לחלל את השבת בשביל העתיד לבוא בספק, והרי נשים וטף של עיר הנדחת נהרגים אעפ"י שלא חטאו רק בעליהן, ועיין (רמב"ם) פרק ד' מהל' ע"ז (ה"ו). ותו הא אפשר למילדת שתחיה ותשפר את הולד ושתניח את אמו בסכנת מיתה שלא לעשות לה הראוי לה, ומן הראוי למילדת שתמנע את עצמה מזה ויעשו ע"י גויה מילדת וכו'.

← **שוב** שמעתי מלמדים זכות על נשותיהן שראוי להצילן ולחלל עליהן את השבת, כיון דהוו כאנוסין תחת יד בעליהן,

9

יעשה אותם האדם וחי בהם, ומסיק עלה וו"ל: הא למדת שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלוה בעולם, ואלו האפיקורוסין שאומרים שזה חילול שבת ואסור, עליהם הכתוב אומר גם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם, ע"כ. וכונתו מבוארת שעל הצדוקים הוא אומר שסוברים שאין פיקוח נפש דוחה את השבת. גם אני בארתי ופקדתי מהם ועד היום לא זוו מטעותם והלעיגו עלינו שאנו מחללים את השבת. וכפי זה קשה הדבר רע ומר שהם יפרשו מלחלל את השבת כפי דעתם, ויזולו בנו שאנחנו נחלל את השבת בעבור הצלת נשותיהם. גם טעם איבה אין כאן, דאדרבה תלונותינו ואיבתנו תהיה עליהם שהם מכשילים אותנו לחלל את השבת וכ"כ קלים ונבזים אנחנו בעיניהם. והנלע"ד כתבתי. הצעיר אברהם הלוי.

L

ב. אי שרי לתת משחיקת הקהו"ה בכוס בשבת כדי לבסמו ולתקנו, אם יש בזה חשש בישול או לא.

מבושלת כל צרכה, ומה שהיו שורין אותה בחמין את"כ, לא מפני שיכשירוה לאכילה, אלא כדי שתהיה נימוחית היטב, שהיה עושה כן משום רפואה, או ששרייתה היתה כדי להפיג את מלחה, כדכתב רב אלפס (שבת דף סא. מדפי הי"ף) שהיתה מלוחה ביותר וכשמבקשין לאוכלה שורין אותה במים חמין. כללא דמילתא, שתרנגולת זו היתה מוכשרת לאכילה מצד שלא היתה חסירה שום בישול, ודכוותה הוא דשרי תנא דמתניתין בדבר שנתבשל קודם השבת, שצריך שיהיה מבושל כל הצורך מלפני השבת כדי שיהיה מותר לשרותו בחמין בשבת.

והרמב"ם פכ"ב מהל' שבת (ה"ח) כתב וו"ל: דבר שנתבשל קודם השבת או גשרה בחמין מלפני השבת, אעפ"י שהוא עכשיו צונן מותר לשרותו בחמין בשבת, ודבר שהוא צונן מעיקרו ולא בא בחמין מעולם, מדיחין אותו בחמין בשבת אם לא היתה הדחתו גמר מלאכתו, אבל אין שורין אותו בחמין, עכ"ל. מכלל דבריו שעשאו בשתי חלוקות שכתב 'דבר שנתבשל וכו' או גשרה' משמע שבישול לחודיה היו וביאה בחמין לחודה הוי, ושניהן מתוקנים ומוכשרין לאכילה כל צורכך, ולישנא דבישול משמעותו שנתון על גבי האש ממש, ולישנא ד'בא בחמין' היינו שגשרה במים חמין שלא ע"ג האש, והתנא השמיענו היתר השרייה בחלוקה זו דבא בחמין וכל שכן בחלוקה דנתבשל שהושם ע"ג האש, דקס"ד שאין ראוי להתיר לשרות בחמין בשבת רק כשנתבשל מע"ש ע"ג האש ממש, לפי שכשעכשיו שורה אותו בחמין בשבת יש הפרש מן המעשה שנעשה בו בתחילה, ולא אתי למיסרך ולזולולי באיסורי שבת, אבל אם המעשה הראשון הוא דוגמתו של זה יש לחוש ולאסור, שיאמרו זו של שבת שרייה בחמין ושלפני השבת היתה גם כן שרייה בחמין, ואתי לזולולי באיסורי שבת, לכן הודיע התנא ההיתר בחלוקה זו, ונפקא היא חלוקה דבישול מכ"ש, ולא אתי למיסרך מכיון שאפי' עתה קודם השרייה היא מוכשרת לאכילה. ואמרו

הוי בקום עשה, וא"כ מוטב לבטל לאו דלא תעמוד דהוי בשב ואל תעשה, מלחלל את השבת דהוי בקום עשה. ותו אין כאן ביטול מצות פיקוח נפש דהרי רבים שכיחי גביה ויש להם מילדת מינם ובם, והם יפקחו עליה או יביאו לה נכרית שתילדנה.

מה גם שיש חילול וזולול גדול בדבר, דהצדוקים אין להם דין פיקוח נפש, וקסברי שיעשה אדם המצוות אעפ"י שימות בהם, ואינם מחללין את התורה בשביל פיקוח נפש, ולכן כשיארע להם שתהיה אשה מהן מקשה לילד ביום השבת, אינם קוראין למילדות שלהם, כדי שלא תחללנה את השבת, והם קוראות את הישראלית שתיילד את הצדוקית בעבור שהישראלית מחללת את השבת בעבור פיקוח נפש היולדת. ודבר זה למדנוהו מתוך דברי הרמב"ם, דכפ"ב מהל' שבת (ה"ג) כתב להך דרשה כאשר

על משקה בני ישראל שמרתיחין מים ומערבין קהו"ה בתוכם, ופעמים שלא נתנו לו כל צורכו בעודנו רותח על האש, ובעת ששותין אותו בכוסות מוסיפין ונותנין על הכוס משחיקת הקהו"ה כדי לבשמו ולתקנו, אם יארע כן ביום השבת שלא מצאו הקהו"ה מתוקנת כל צורכה, אם יוכל להוסיף ולתת מן הקהו"ה בכוסות כמעשהו בחול, או אם יש לחוש בזה משום חשש בישול ואסור.

שנינו בפ' חבית (שבת קמ"ה): כל שבא בחמין מערב שבת שורין אותו בחמין בשבת, וכל שלא בא בחמין מערב שבת מדיחין אותו בחמין בשבת, חוץ וכו' שהדחתן זו היא גמר מלאכתן. ואמרינן עלה בגמ': כל שבא בחמין כגון מאי, אמר רב ספרא כגון תרנגולתא דרבי אבא. ואיכא למידק דלישנא 'דבא בחמין' משמע דנתבשל, וכן פירש הטור (או"ח סי' שי"ח), וא"כ מה ענין שאלה זו ששואל 'כגון מאי'. ומה זה שמשיב 'כגון תרנגולתיה דרבי אבא', הלא עיקר הדין הוא להודיענו דדבר שנתבשל כבר ליכא ביה תו משום איסור בישול. והרב המגיד מפרש ד'בא בחמין' לא הוי פירוש דנתבשל לגמרי, שכתב פ"ס מהל' שבת (ה"ג) וו"ל: כגון מאי הוי מבושל כל צורכו בביאה בחמין מע"ש כדי שיהא מותר לשרותו בחמין בשבת, כגון תרנגולתיה דרבי אבא שהיתה מלוחה ביותר והיה די לה בביאה בחמין, עכ"ל. וזה דוחק שיאמר התנא לשון ד'בא בחמין' דלא הוי מבושל כל צורכו לכל מילי רק בתרנגולת דר' אבא, ויסמוך על הבאים אחריו שיפרשו ויתרצו את דבריו דמישתעי בתרנגולת דרבי אבא.

לכן נראה לתרץ דלשון ד'בא בחמין' משמע שפיר בישול. אמנם שאלתו אי בעינן שיהיה מבושל לגמרי לענין היתר להשרותו בחמין בשבת, או דילמא דאף על גב דלא נתבשל כל צורכו מ"מ כיון שכבר נתבשל קצת מלפני השבת יהיה מותר לשרותו בחמין בשבת. והשיב המתיר כגון תרנגולתיה דרבי אבא שהיתה

בעוה"ת

ספר

שו"ת מהרש"ג

חלק ראשון

חלק אורח חיים ויורה דעה

מאת הרב הגאון הגדול וכו'

מ"ה שמעון גרינפעלד זצ"ל

שה"א אבוקסיק בידסענטמיהאלי יצ"ו (במדינת אונגארן)

אשר השיב לשואליו אמרי אמת

והרביץ תורה ברבים והעמיד

תלמידים לאלפים

יצא לאור ע"י בן המחבר

וכעת הוצא לאור עולם על ידי נכד המחבר זצ"ל
יחיאל קערפעל

בן לאומייר הצדיק המנוח ר' נפתלי קערפעל זצ"ל

חתן הרה"ק ר' משה שלמה אליעזר ראטטענבערג

הלוי זצ"ל הי"ד רומניץ וק"ק סעסדאנאלי חתן סרן המחבר זצ"ל

שנת תרע"ח רבינו שמעון ל"ט

11

נידון דידן דאמר לבסוף תיבות מיוחדות רק על אותו המין החדש שפיר י"ל דינא, ועוד הנה מלחתי בספר חיי אדם בכלל ה' טע"ו ו' ונשמח אדם שם שפוסק גם בנידון דהמג"א הג"ל שא"ל לברך צורא נפשות על התפוחים דספק ברכות להקל עי"ש.

וב"מ בנדון שאלה דמעב"ת דעתי ניטה שבאם זכר קודם שסיים הברכה דמעין ג' יחזור ויחזיק לומר מה שבכה דהיינו במקום שטעה יתחיל לומר על המחיה וכו' ויכלול גם אותו דבר שבכה בתחלה ויאמר עוד הפעם כל עופם הברכה מעין ג' ויסיים ג"כ בשניהם כדינא, אבל בדיעבד אם לא עשה כן רק שכה מתחלתו והזכיר לבסוף וסיים הברכה דעתי נוטה שיאל בדיעבד וא"ל לחזור ולברך עוד הפעם וכמו שכתבתי מלעלה, ומש"כ מעב"ת בזה דאור"ח צ"מ י"ט לחלק בין אם שינה במטבע טעמו חכמים ע"י מה שיסר לומר מה שבי ראו לי לומר, ובין אם שינה המטבע שאמר באופן אחר לכשאמר באופן אחר גרע, יש ראי' קלה לדבריו דכתיב"ג מלינו לענין כתיבת שמות בגע בזה"ע"ז סי' קכ"ט שבאם לא כתב שם האב של המגרש בגע כשר בדיעבד, וזאת שיטה וכתב באופן אחר גרע ופסול לכ"ע וכן מלינו שם באחרונים בכה"ג לענין חניכותו וחניכותה דבאם לא כתבם כשר בדיעבד ובשינה אותם גרע טפי, והגם שאין משם כ"ג ראי' לכאן משום שיש לדחות משום דהתם שאני דבשינה יש מקום טפי לומר דהוא איש אחר או אשה אחרת ששם אביהם כן הוא, מ"מ גם כאן שייך לומר כן דאם יברך בנקר מעריב ערבים אי"כ אמר ברכה של ערצות וגרע טפי מאם חיסר איזה דבר שבי' לריך לומר ולא אמר.

L

7 ←

ועל דבר השאלה השניה באיש אחד בעל עבירה אשר חננתו פתוח בש"ק ונולד לו בן בש"ק והורה חכם אחד שלא למוט אותו בש"ק רק ליום המחרת, גם צעוני וכלא כי לא שמעתי זאת מעולם והרי בטחים הללו בעוה"ר מחללי שבתות בפרהסייא שכחיים, ועכ"ז בכל המקומות מלין צניבים אף בש"ק כשיום השמיני ללידתו הוא שבת ומה דחמך החכם הג"ל יסודו על דברי הע"ז והש"ך צו"ד סי' רס"ו שמציאים דברי בעל העיטור המוצא בטור יו"ד שם שכתב דלכך מלין בן ישראלית שנשאת למומר אף בשבת משום דאין מחזיקים אותו שיאל לתרבות רעה הואיל שאמו ישראלית, ומשמע דהא אם שניהם מומרים אין למוט בשבת, לדעתי אפי' אם נראה לחוש לדבריו, מ"מ היינו במומרים גמורים שעזבו דתם לגמרי וקבלו דת אחרת שהם נקראים מומרים גם אלל המון עם אבל איש הפותח חננתו בשבת ולא עזב דתם לגמרי והרי אנו רואים שהוא רוצה למוט את בנו ועושה הולאות על זה ודאי לא חשוב לענין זה כמו מומר לגמרי, ועוד דברי צב"ב צב"י שם צ"מ רס"ו כתב דאפי' בשניהם מומרים מליס את הבן בשבת וכתב דהעיטור לאו דוקא נקט טעם זה, ונהי דהש"ך כי דלשון העיטור לא משמע הכי מ"מ סיים צ"ע ומורי בתשו' מהר"ם שיק חו"ד סי' רמ"ט חמה ג"כ על העיטור דמג"ל זאת דאפילו אי יהי מוחזק לנו שהבן יהי ג"כ מומר למה לא נהי

מחויב למוטו אף בשבת וכתב עוד דצ"ע טור מצוה דאפי' אם האם ג"כ מומרת מ"מ אפשר שהולד לא יהי מומר [ויכיה אפשר לומר ליישב דמש"כ העיטור שהציא הטור דלכך יש למוט בשבת משום שאין אנו מחזיקים את הבן שיאל לתרבות רעה דאין כוונתו לומר דאלמלא היינו מחזיקין שגם הבן יאל לתרבות רעה כמו אבותיו שלא יהיו ראשין למוטו בשבת דודאי לענין מילה גופא אין לחלק בזה בין דת"מ ישראל הוא ומחויב במלות מילה בישראל אחר אלא אפשר כוונתו משום דגבי מילה בשבת יש כמה עניני חילול שבת מה שאינו מטעם המלוכה אלא מטעם פק"ג סבנות הולד כמו מליצה דהוא רק בשביל פק"ג של הולד ואם כן הרי צפרמ"ג באור"ח סי' שכ"ח ומוציא בתשו' מורי מהר"ם שיק ח' אור"ח סי' ק"מ כתב דעל מומר המחלל שבת אין מחללין שבת בשביל פק"ג שלו ולכן אם היינו מחזיקין את הולד הנולד שיאל לתרבות רעה ויהי נומר כמו אבותיו, ה"כ נהי דהיינו ראשין למוטו בשבת נ"מ ה"י אסור לנו לעשות לו המליצה ושאר עניני הרפואה כמו בכל היטוק הנימול, חדא שהרי צע"טור לא החליט דבשניהם האב והאם הם מומרים דאז יאל הולד צבירור לתרבות רעה רק ספוקי מספקא לי' כמו שבוצא בתשו' מהר"ם חו"ד סי' רמ"ט הג"ל דבריו, וא"כ לענין ענינים שעושים משום פק"ג הרי בספק פק"ג אזלי' להקל, ועוד דהרי אמרי' בצ"ק וגפסק להלכה בתי"מ דהאסור לאבד ממנו מומר משום דילמא נפיק מיני' זרעא מעליא הרי דהגמרי בעלמה חושש אפי' על מומרים גמורים שמתא יהי להם צנים טובים, ונהי דבתשו' מורי מהר"ם שיק ח' ח"מ סי' מ"ג כתב דגבי רשעים של עכשווין אין לחוש שמתא נפיק מינייהו זרעא מעליא, מ"מ היינו דוקא לענין איסור העברת נחלה שאינה אלא כמו מדת חסידות, ע"ז קאמר דבמומרים של עכשווין הוא הששה רחוקה, אבל לענין פק"ג להגיל את הולד מן הסכנה ודאי גם הוא מודה שצריכין להגילו אף אם צריכין לחלל שבת ועוד דבתשו' מהר"ם שיק ח' אור"ח סי' ק"מ הג"ל מפסק על דברי הפרמ"ג באור"ח סי' שכ"ח הג"ל דעתו נוטה דאפי' עג מחלל שבת מותר לחלל שבת כשהוא מסוכן עי"ש, והנה מלחתי בספר בית מאיר על האור"ח סי' ש"ל פלפול בזה בין הגאון בעל בית מאיר ובין הגאון רע"א ז"ל ושם בגליון ספר הג"ל כתב אלת"ו הגאון ז"ל ראי' לדברי הגאון רע"א ז"ל ממה דמצוהר בכתובות ע"ז לענין חיטוק הגמלא משלך בעיר שרובה עכו"ם דאעפ"י שהחיטוק מותר לו לאכול נ"ט וכן לחלל שבת ועכ"ז מותר לן לחלל שבת עבורו כשהוא מסוכן הרי דמותר לחלל שבת גם על אדם שהוא מחלל שבת, אף שלא שייך הטעם המצוהר צ"מ לחד חנה יחלל שבת אחת כדי שלא יתחללו שבתות הרבה,

ובאמת ראוי זו מרומת גם בחשבו מהר"ם שיק אר"ח סי' כ"ג, ואני אוסיף עוד ראוי דעטם זה לאו דוקא הוא שהרי מצוהר ביומא דף פ"ה דאפי' על חיי שעה מחללין זה הבנה וברי החס לא שייך כעטם כדי שישמור שנתות הרבה כיון דבלא"כ לא יגיע לשמירה שנתות אחרות וע"כ דהטעם הכוא הוא לאו דוקא והוא רק כשאר דברי הגדה שאמרו חכמנו, ובאמת בכל ענין מותר לחלל שנת עבוד פק"יג של אדם מישראל ולכן נלפטי"ד עיקר למעשה בענין יודין דידן דמותר לחלל שנת עבוד הולד אף בדברים שאינם שייכים למלכות מילה רק לענין פק"יג של הילד], ונראה לפענ"ד דאפי' אם נראה לחוש לדברי בע"מ והש"ך יען שראיתי שגם בחכמת אדם כלל קמ"ט חש לדבריהם וגם בחשבו מורי מהר"ם שיק יו"ד סי' רמ"ט הני"ל אינו רואה לחלוק עליהם כדיוא [אבל כמדומה לי שראיתי בחשבו מהר"ם שיק בזהו מקום אחר ושכחתי הסי' שפשוט בענין שאין להשגיח על דברי בע"מ והש"ך הני"ל אלא יש למוג בשנת אפי' ודל מומר ומומרת] וגם הג'און בעל בית מאיר חש לדבריהם, מ"מ היינו דוקא בולד מומר ומומרת גמורים שצונו דתם לגמרי [ובהנה מומרים כאלו צומנינו אף זה בנייהם אין מניחין למוג] אבל בכמו נדון שלנו שלא עזבו דתם לגמרי רק שהם מחללים שנת צפרהס"א, והי' שגם מחלל שנת צפרהס"א דינו כמומר לכל התורה כמצוהר צו"י צ"ב סי' ב' ובסימן קר"ט, מ"מ הרי מצוהר בחשבו מהר"י אש"ד דרק מדרבנן דינו כמומר לכל התורה ועוד דבזה"ל חשבים כאלו כהטעם חשבוני כמו שוגגים קאת דסוברים דחסרון פרנסה חשוב כמו פק"יג [אך עטם זה שייך רק בלותן אנשים שאין מחללין שנת אלא במקום הנוגע לפרנסתם כמו לפתוח חנות, אבל בדרך משל בביתם אין מצטלין ואין רוחצין וכן אין מעטנין ליגארטן שנת, וכחצתי מזה צמק"א דמי שהוא לחלל שנת צ"ב"ג, רק בדבר הנוגע לפרנסתו נראה בעליל שהוא מאמין בצריחת שמים וארץ ורק שהוא עושב ושפער לומר דמומר צ"ב"ג אין דינו כמומר לכל התורה] ונהי דאין זה אמחלל ובודאי לכל דיני התורה יש לחשוב אותם כמומרים, מ"מ היינו לענין להחמיר בןן לאסור שחיטתם כמו שחיטת מומר וכן לענין שאין להם נאמנות כמו למומר גמור, אבל לענין מלכות מילה וכן לענין פק"יג או להלוות להם צריכות, אין לדונם כמומרים לכל התורה עד שינאו מן הדת לגמרי, וכן לבע"מ והש"ך יש למוג אה צניהם אף בשנת כשתל יום השמיני של לידתם שנת, ומה גם דדברי הטור והרע"טור עלמו הם חידוש גדול והבו דנא להוסיף עליהו כמומר שלא עזב דתו לגמרי, ועיין בספר מנחת פחים צ"ב רס"ו צו"י לין לדברי ספר המאירי דמצוהר דדבריו דלא כהש"ך הני"ל, וכן הוא מנהג העולם למיל צנים של מחללי שנתות אף בשנת ומ"מ החכם שלא פסק כן יש להפך צרכותו, דאפשר הי' טעמו צזה למיגדר מילתא לבייש את בעלי העצירה מחללי שנתות צפרהס"א, נמשן ידעו העולם כי יש הפרש ציניהם וצין בן ישראל כשר אף בענין זה, ואם זה הי' כוונתו אזי יפה עשה דהרשות נתונה להרב

שבעיר לעשות למיגדר מילתא אפי' צביטול מצוה, ומכ"כ צנין צזה שפער למוג הבן למחר ולא ישר ערל ח"ו. ומחמת ערדותי קרתי וכניי צזה ידיו דו"ש וש"ת.

שמעון גרינפעלד

סימן נד

סעמיהאלי י"ו.
 חטריג לפ"ק.
 שוכ"ע לכבוד ידידי הרב המה"ג חו"צ כש"ה מו"ה שמואל זנוויל בהנא י"ו דומ"ץ צק"ק מונקאטש.

החדש"ט.
 קבלתי מחצו וראיתי שצח להשיג על הסברה שאמרתו לו לדחות דברי בעל מסגרת השלחן בענין צורר צצבת שצח לאסור ליעול ספר מצין הספרים או מלבוש מצין המלבושים כל שאינו צריך לו לאלתר אלא לאחר זמן, והמרתו סברה אחת, דצדצר שהדרך שלהחר שאינם צריכים אותו ונתיים אותו בחזרה להמקום שהי' צתחילה צכ"ג לאו צורר אלא חשוב כמו לוקח אותו ממקום המיוחד לו להשתמש בו שהרי אנו רואים שלאחר השימוש אנו מניחים אותו שוב על מקומו הראשון דהיינו הספר בין ספרים אחרים והמלבוש בין מלבושים אחרים, אבל מעכ"ת משיג עני ומחזיק דדברי המסגרת השלחן וכתב דדבריו נוצעים מדברי בע"מ צאו"ח סימן ש"ט ס"ק י"ב שמוכח מדברי רש"י לאסור צרירות כלי מצין הכלים וכל האחרונים העתיקו דברי בע"מ לפסק הלכה, ומסחימת דברי בע"מ משמע דאפי' צאם הדרך לאחר השימוש לחזור ולערב הכלי בין הכלים אפי"ה אסור, ואם צצוח לסתור צאמת גם דברי בע"מ מנה סברה זו, הרי צאמת הסברה אינה מסתברת, דדיי נאחר דמי שצורר פסולת מחוך אוכל על דעת לחזור ולערב דלא יהי' חייב חטאת או לא יהי' אסור משום צורר, עכח"ד מעכ"ת י"ו.

דהנה מקודם אשיב על מש"כ שהסברה אינה מסתברת ואני איני יודע אף יוכל לומר על הסברה זו שנגרשת לכל שהוא סברה טובה וכונה עד שלעתי אינה צריכה כלל לראי' ומעכ"ת יאמר עליה שאינה מסתברת, שהרי כיון דכל מלאכות שנת ממלכתה כמשכן ילפינן לה, וכחם הי' הצרירה הפסולת מחוך האוכל או מחוך הסימנים שיהי' נשאר כן לעולם, אף נימא אצנתי שמלצכה זו שייך גם צלוקת ספר מצין הספרים או מלבוש מצין המלבושים כיון דנראה בעליל ע"י מה שלאחר מעשה השימוש מניחה שוב צאותו המקום וכן הוא תמיד הדרך דצברים כאלו א"כ חזין דלאו צרירה הוא כלל שהרי ידוע דמי שהוא צורר פסולת מחוך האוכל אינו מן המשגיגים לחזור ולערב הפסולת צחוך האוכל וא"כ נראה בעליל דזה לא הוי צרירה

ספר

תשובות

חתם סופר

חלק יורה דעה

זאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל

תשובות שאלות

לכל הדבר הקשה אשר הביאו אל משה ספרא רבא, גאון ישראל וקדושו, רכבו ופרשיו, בוצינא קדישא, חסידא ופרישא, ריש מתיבתא וריש גלותא, מאור ישראל, רבן של כל בני הגולה

רבינו משה סופר זצוק"ל

אב"ד וריש מתיבתא דק"ק דרעזניץ, מאטערסדארף, ומשם עלה ונתעלה לעיר ואם בישראל ק"ק פרעסבורג המעטירה, ושם חלקת מחוקק ספון, זי"ע

ערוך ומסודר במהדורה מחודשת

בהגחה מדוייקת, תיקונים נחוצים מראי מקומות הערות והארות

עלידי

מכון להוצאת ספרים וחקר כתבייד על-שם החתם סופר ז"ל, בעיה"ק ירושלים תובב"א

מהדורה חדשה ומחוקנת

שנת ה' תשס"ח לפ"ג

מילה, כיון דאיכא מיעוט דמתים איך מלים כלל הא אין הולכים בפקוח נפש אחר הרוב, ואם ה' ציוה למסור עצמו א"כ בטלה פ"ג גבי מילה, ויבוארו דבריו לפנינו אי"ה:

עיקור הדין מבואר לכאורה ממ"ש ח"י רשב"א ריש פ' הערל [ע' ע"א] אהא דאמר ש"ס ר"פ אלמנה [ס"ו ע"א] והרי ערל דאינו אוכל ומאכיל ומשני פומי כאיב לי, פ"י עומדין הן למול לכשיבריאו, ואס"ד איכא שום ערל בעולם דלאו בר מימהל הוא כלל הדרה קושיא לדוכתא, אע"כ לעולם יש לצפות לישועת ה' עוד יבוא ויראו בו סימני בריאות, ואפי' מתו אחיו מחמת מילה בגדלותם מ"מ ימתין עוד זמן יותר ויותר ואפשר לעת זקנתו טוב לו להמול. ועכ"פ מוכח דרובא איגם מתים בערלתם, כי מתרפאים טרם מותם ונימולים, דאל"ה לא הוה קרי ליה אוכל, דהרי עכ"פ ספיקא איכא אם יהיה אוכל לעולם. ונ"ל דאפי' להפוסקים דס"ל דאם רוצה אדם למסור נפשו על מצוה קלה הרשות בידו וקדוש יאמר לו עטו"א ושי"כ י"ד רס"י קנ"ז א, מ"מ מוכח הכא שפיר, דאס"ד דאין שום גבול לערל להמול איך קרי ליה אוכל, דהרי א"נ ירצה למול עצמו ולמסור נפשו הרי בעינינו קרוב שימות מחמת חזקה שמתו אחיו מחמת מילה אלא שהוא קדוש ומוסר עצמו למיתה, אבל עכ"פ איש הזה הוא בעינינו או ערל או מת, ואיך קרינן לו אוכל בתרומה, מתי יאכל בחייו א:

והקו' שבעיניו, דנדחק ונוקי קרא דיחזקאל שהזהיר על כהנים ערלי בשר שמתו אחיהם בגדלותם מחמת מילה, איננו דחוק ורחוק כלל, דבעו"ה בזמן החורבן היו הרבה באומה שלא מלו בניהם, והכתוב [ירמ' י"א ט"ו] צווח ובשר קודש יעברו מעליך, עיין מנחות נ"ג ע"ב מבואר כן להדיא, ושוב אחר החורבן שבו אל ה' ומלו עצמם בגדלותם ואירע הרבה שמתו מחמת מילה, ועל אחיהם של אלו הזהיר יחזקאל בבנין בית שני ערל בשר לא יבוא לביתי לשרתני:

→ **והנה** לשון הרמב"ם ספ"א ממילה יהיב טעמא דפ"ג דוחה מילה משום דאפשר למול אחר

משא"כ אם עתה ימכרו ספריו לבנות מקוה לא ישארו עוללות ויגזלו דל ורש זה מת, ע"כ לא נ"ל היתר בזה. וידעתי בני ישראל קדושים, גם כי אנשי קהלה נאה כמות שהיא ידוע לי כל כל אנשיה יראים ושלמים מחבכים התורה ולומדי, לא יחליפו באר מים חיים בבור מקוה מים. וה' יעזור להם ורוח והצלה יעמוד ממקום אחר, וגמירי ציבור לא מיעני, אך יתעשרו ויתברכו בכל חילם ומאודם יהי כזית הודם:

הכ"ר א"נ הדש"ת:

משה"ק סופר מפפ"מ

תשובה רמה

שיל"ת, פ"ב זאת חנוכה קפ"ל. שלום וכ"ט לתלמידי הרב הותיק החרוץ המופלא כמו"ה זעליג נ"י אבדק"ק ס"פ יע"א:

← **ע"ד** תינוק בן ג' שנים שלא נימול כי מתו אחיו מחמת מילה ביום ח', וזה עתה נתחזק גופו ואיבריו, ולפי דעת השו"ע י"ד סי' דס"ג ס"ב תמתין עד שיתחזק גופו ואיבריו, והוא [דעת] הרמב"ם ספ"א מה' מילה ונימוק"י ס"פ הבע"י [ס"ד ע"ב], אלא שהגאון הגדול בבב"י תנינא חי"ד סי' קס"ה כ' דמפשטיות ש"ס לא משמע הכי אלא ישאר בערלתו לעולם, וחתר הגאון זצ"ל למצוא ראייה לדבריו מעובדא דר"ג שבת קל"ד [ע"א] ותוספתא שם פט"ו [ה"ה]. ונראה דלפי שעה היה בהעלם עין מהגאון זצ"ל דברי תוספות ומהרש"א פא"ט מ"ז ע"ב [ד"ה שלישי]. וכמעט הוכיח מעלתו משם להיפוך מרמב"ם, ובקש ממני לחוות דעתי. בשגם הוקשה למעלתו אי סלקא אדעתין דמלין אותו לכשיגדיל, א"כ לא משכחת ערל מחמת שמתו אחיו מחמת מילה אלא א"כ מתו גם שניהם בגדלותם, וזה מידי דלא שכיחא, איך ניקום ונדחוק קרא דיחזקאל [מ"ד ט'] ערל לב וערל בשר לא יבוא אל מקדשי לשרתני בכנ"ל. [ועיין זבחים כ"ב ע"ב תוס' ד"ה ערל וכו']. עוד האריך להקשות אגופי' דמצות

(א) צ"ל: עיין עט"ו.
 (ב) צ"ע דגם הסוברים דמותר למסור נפשו גם בשאר עבירות, היינו דוקא כשנכרי רוצה להעבירו על הדת. ועוד בשלמא התם איכא מצוה והנכרי רוצה למונעו ומוסר עצמו על קיום מצוה, אך כמתו אחיו מחמת מילה פטור הוא מן המצוה, ואין עליו חיוב כלל. ואדרבה עבירה היא הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 543

מרוכב בהמות כשרות ומ"מ לפעמים קמי שמיא גליא
שזאת הבהמה היתה ממיעוט טרפות בכל זאת לא
נאמר שזה אוכל טריפה כי אכל מהרוב כדן תורה,
וכן זה בחלול שבתות הוא אזיל בתר רובא, רוב
גרים הי' בעיר שנמצא, ומ"מ קמי שמיא גליא שהוא
זרע ישראל, וע"כ אנו מפקחין עליו את הגל מקרא
דוחי בהם. זה ג"ל כוונת תוס' הג"ל ה):

הדרן לנידון שלפנינו, מ"ש תוס' בחולין פא"ט
מ"ז ע"ב, דברי תוס' ומהרש"א צ"ע לע"ד,
דלכאורה י"ל בהיפוך, דלמא ס"ל לר"נ דוקא בתלתא
זימנא הוה חזקה, ומשו"ה כיון דלא הוה אלא תרי
זמני ולא החזק עדיין סמך על חכמתו למולו אחר
שנפל בו דמו, ואי הוה אמרינן סתמא מעשה באשה
שמתו בניה מחמת מילה ובאתה לפני ר"נ וכו', ה"א
שכבר הוחזקו ואפ"ה סמך על חכמתו ומלו, קמ"ל
שהיה רק תרי זימני, ואי לא הוה אמר כלל שמת
שום אחד מבניה אלא סתם מעשה באשה אחת
שהביאה בנה לפני ר"נ וראה בו סימן שהוא אדום
וכו', לא הוה ידעינן מ"ט לקרוא הבן על שמו נתן
הבבלי, אבל השתא דקמ"ל שכבר מתו ב' בניה
והיתה האשה חרדה ויראה שימות גם השלישי,
ומה"ת ה) היה להכניס בסכנה ער שיוחזק ג' פעמים,
והיתה מחיאת מן הבן, ור"נ החיהו בחכמתו והיה
נקרא על שמו, ודלמא לעולם בתלתא זימנא הוה
חזקה ומשהוחזק אין לסמוך על שום חכמה, וצ"ע
לכאורה:

אבל האמת יורה דרכו, דגירסת התוס' בבביתא זו
כגירסת הרא"ש [סי' י"ט] דגרס גבי אדום
רביעי הביאתו לפני וגבי ירוק גרס שלישי הביאתו
לפני, והא"ש ע"כ מוכח דאפי' באתחזק נמי סמך
ר"נ על חכמתו ומלו אחר (שנפל) [שנבלע] בו דמו,
דהרי תלתא זימני בודאי הוה חזקה לכ"ע ואפ"ה
רביעי הביאתו לפניו ומלו אחר (שנפל) [שנבלע] בו
דמו. ומעתה ע"כ מוכח דס"ל דבתרי זימני נמי הוה
חזקה, דאין לומר משו"ה לא אמר סתם שמתו בניה,
דאז ה"א שהוחזקו למות וכנ"ל, דז"א, ומה בכך
דהרי האמת כן הוא שאפילו מוחזקים כמה פעמים
היה נמי סומך על חכמתו ומלו כדחזינו בבן אדום,
אע"כ בא להשמיענו דס"ל תרי זימני נמי הוה חזקה ה):

ציינו בחי' יומא פ"ה ע"א בהערה שבסוד"ה תור"ה ולפקח.
(ו) ומן התורה.
(ז) וכ"כ בחי' חולין שם ד"ה שלישי, ועור"ש.

זמן וא"א להחזיר נפש אחת מישראל אחר זמן,
משמע אי לא היה אפשר למול אח"ז לא היה פ"ג
דוחה מילה. ואם זה הטעם אמת, הרי מבואר דע"כ
צ"ל שיש תקוה למי שמתו אחיו מחמת מילה שימול
אחר זמן, דאל"ה ימול וימות ולא יבטל מילה ממנו.
אלא שהדבר צע"ג מנ"ל לרמב"ם להמציא טעם זה,
ומה צריך להטעם, הרי פקוח נפש דוחה כל התורה
כולה חוץ מג' עבירות כידוע. והנה פ' יה"כ [פ"ה
ע"ב] איכא מאן דיליף פ"ג דוחה את השבת מושמרו
בני ישראל את השבת לעשות את השבת חלל עליו
שבת אחת שישמור שבתות הרבה, מלשון זה הקרא
משמע דוקא כרי לשמור שבתות הרבה ניתן שבת
לדחות ולא לעשות מצות אחרות הרבה, ולא ניתן
שבת לדחות כדי שיעיח תפילין הרבה וכדומה, אלא
שבת נדחה מפני שבתות הרבה כדכתיב לעשות את
השבת. ומיניה ילפינן לכל מצות שבתורה שנידחות
פ"א כדי שישמור אותה מצוה בעצמה כמה פעמים,
ולא שישמור מצות אחרות, אלא דאותה מצוה עצמה
ישמור כמה פעמים. והנה אם נילף מזה ג"כ שפ"ג
דוחה מילה, ע"כ ג"כ נימא הכי שידחה מילתו על
זמן מה כדי שיהיה נימול בשום פעם כל ימי חייו,
אבל אי אין לו תקוה להמול עוד אמאי נדחה מילה
אפי' שעה אחת. נמצא לאותו מ"ד דברי רמב"ם
מוכרחים. אלא דש"ס שם מסיק כדשמאל מוחי
בהם, וכן כ' רמב"ם בעצמו פ"ב משבת [ה"ג] ע"ש.
ובמק"א הארכת דתרווייהו צריכי ה), ואין כאן מקומו:

ועיין תוס' יומא פ"ה ע"א ולפקח וכו', דבריהם
צריכים ביאור מה ענינו לכאן דוקא. וצ"ל דסד"א
כיון דמחללין עליו שבת כדי שישמור שבתות הרבה,
ואמנם תינוק זה הנמצא במקום רוב נכרים הרי
לכשיפקח הגל ונחלל עליו שבת עדיין איננו בטוחים
שישמור אפי' שבת אחת מכ"ש שבתות הרבה, שהרי
אזלינן בתר רוב נכרים, ולכתחלה מתירים אנחנו לו
לחלל שבת ולאכול נבלות, וא"כ איך נפקח אנחנו
הגל עליו בשבת, ומשו"ה כ' תוס' קרא דוחי בהם
מורה על ככה, דכיון דאפשר בשום אפשרות שבעולם
דקמי שמיא גליא שהוא מהמיעוט והוא זרע ישראל,
ואז כל נבלות שהוא אוכל וכל שבתות שהוא מחלל
אין לו עון אשר חטא כי כן דינא בדיני ישראל
למיזל בתר רובא, הא למה זה דומה לאוכל בשר

ד) לא מצאנו המקום שהאריך מן בחי' זה, ברם בשו"ת
אור"ח סי' פ"ה ד"ה נתכבדתי, מבואר יותר כונת מן בזה, ע"ש,
ובליקוטי הערות שם.

ה) וכ"כ בשו"ת אור"ח סי' פ"ג ד"ה ומיהו, ועוד מקומות.

אזלינן בתר רוב היכי דאיקבע מיעוטא בפנינו, וע"ש בשיטה מקובצת ט, ואין כאן מקום להאריך ט. מכל מקום קושיתו מכל הנימולים ביומן לק"מ:

ומעובדא דר"נ בלאה"נ לק"מ, דאפילו אי נימא בעלמא [דהיכא] דאיכא למיחש למיעוטא לא אזלינן בתר רובא, היינו היכי דחשש המיעוט הוא מעצמו, אבל הכא לא באנו לחוש למיעוט אלא מכח חזקה שהוחזקה ב' בני' מתים וניחוש שמא ימות גם זה כאחיו, וכל עצמו לא באנו לחוש למיתתו של זה אלא מכח חזקה אחיו שמתו, ואתיא רובא ומפקי' מחזקה, דרובא עדיף:

ומ"ש מעלתו דשכיחי טובא בניס אדומים אפי' בגדלותם, וכתוב [ש"א ט"ז י"ב] אדמוני עם יפה עינים. אהו' ידידי מה ענין זה לכאן מה שרגילים בני אדם מחמת יופי, והכתיב [שה"ש ה' י"] דודי צח ואדום, אין זה ענין לתינוק אדום סומק טפי, והיינו אדמוני דכתיב [בראשית כ"ה כ"ה] גבי עשו, ולא זכה להיות נימול לשמונה י. ובאמת גם (אדמוני) דוד הע"ה היה אדמוני עם יפה עינים משונה באדמימות, כדאיתא במדרש [ב"ר ס"ג ח'] כשראה שמואל הגביא את דוד נתירא שיהיה שופך דמים ואמר לו הקב"ה עם יפה עינים עם רשות סנהדרין שנקראים (יפה) עינים, אלא שדוד הע"ה לא היה צריך להמול בשמיני שהרי נולד מהול כדכתיב מכתם לדוד שהיה מכתו תם [סוטה י' ע"ב]. מהרה נזכה לצמיחת קרן דוד והרמת קרן הצדיקים:

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה רמו

נשאל גשאלתי מאת ה"ה תלמידי הרב המופלא ומופלג כבוד מו"ה ישראל מ"צ דק"ק באנוויץ יע"א:

ע"ד מי שנולד לו בן וכיבר לאחד להיות מוהל, וגם תקע לו כפו ע"ז שלא ישנה את תפקידו כי אמר שחושש פן יתן המצוה לחברת הסנדקאות, ותקע לו כפו על זה מבלי לחזור בו, והאיש המוהל הוא דר בריחוק מקום ונסע ממקומו וזכא ביום המילה לבה"כ לקיים מצותו, ואמנם בעל הברית אינו נאמן

ומה שהקשה מעלתו מנ"ל לר"נ, דלמא שני בניה הראשונים לא הוו אדומים וירוקים ואפ"ה מתו מחמת מילה, ואי משום דרוב בניס אינם מתים מחמת מילה הא אין הולכים בפ"נ אחר הרוב. שוב הקשה גם אמילה דעלמא, כיון דעכ"פ איכא מיעוטא דמתו מחמת מילה איך ציוה הקב"ה למול בח' הא אין הולכים בפ"נ אחר הרוב. ומזה הוליד חדשות דגז"ה הוא במילה דניזיל במילה בתר הרוב בסכנת נפשות דמחמתה:

הנה מ"ש דבסתם איכא מיעוט המתים מחמתה, איברא כן משמע בש"ס גיטין נ"ז ע"ב וברש"י שם ד"ה זו מילה וכו' ע"ש. ומדקדוק לשון הש"ס משמע דוקא מילה שניתנה בשמיני איכא סכנה מצוי טפי, משא"כ ישמעאל ובני קטורה שמלים בגדלותם. והנה עינינו רואות שאפי' אחד מאלף ישראלים אינו מת מחמת מילה, וצ"ל מצוה מגינה ומצלא, אבל ע"פ דרך הטבע היו המיעוט מתים ח"ו ואפ"ה ציוה הקב"ה למולו ש"מ הולכים אחר הרוב בפ"נ לענין מילה. אמנם אין זה ענין לאין הולכים בפ"נ אחר הרוב, התם היכי דאתחזק עכ"פ מיעוטא לפנינו כגון ט' מצריים ואתחזק ישראל אחד ביניהם, דבהא מיירי ש"ס שלהי יומא [פ"ד ע"ב], אבל היכי דלא אתחזק מיעוטא לפנינו מבואר בש"ס סנהדרין ס"ט ע"א אהדרוה קמי' רבינא וכו' ע"ש. ויעיין ב"י ב"ד סי' שע"ד כתב רשב"א בתשובה על חלל שנמצא ולא נודע וכו' יע"ש היטב. וצ"ל הא דמספקא ליה לרשב"א היינו היכא דאיקבע מיעוטא בפנינו, דהיכי דלא איקבע מבואר בש"ס סנהדרין הנ"ל דאזלינן בתר רובא ט. ומיהו מאי דפשיטא ליה דאפילו היכי דאיקבע מיעוטא נמי אזלינן בתר רובא משום דמשמע ספ"ק דכתובות [ט"ו ע"א] דוקא משום דקבוע כמחצה על מחצה הא פירש אזלינן בתר רובא, צ"ל דס"ל דסוגיא דיומא דאין הולכים בפ"נ אחר הרוב היינו היכי דנשאר קביעות הראשון במקומו אבל פירש לגמרי לא, ויעיין מ"ש רא"ש שלהי יומא [סי' ט"ו] ובטש"ע א"ח סי' שכ"ט סעי' ב'. מיהו ראיית הרשב"א מספ"ק דכתובות היינו לשיטתו, אבל תוס' שם [ד"ה וספק] לא פי' כן אלא מיירי שידעינן עתה בודאי שהנהרג הוא ישראל אלא בשעת התראה היינו מסופקים, אבל אם אח"כ לא נודע לנו מי נהרג לא

ט) בתי' כתובות (סאטמר - ת"י משנת תקע"ג) ט"ו ע"א ד"ה וארב, מבואר יותר, ע"ש.
י) ע"ע לעיל סי' צ"ט ד"ה ויעיין.
יא) בעה"ת שם בשם מדרש.

ח) בשו"ת אה"ע ח"א סי' מ"א ד"ה ויש לעורר, ות"כ סי' קס"א ד"ה ויש כאן, מבואר יותר, ע"ש. וראה עוד ח"י סנהדרין שם בהערות שעל ד"ה והנה, אלא, ציונים לעוד מקומות שכתב מרז כמ"ש כאן.

הלכות שבת סימן שש

שעז באר הגולה

ג שם במשנה ד שם
במזמור ברייתא פ"ה וכן
פסק ומביים בפרק ב
ה שם במזמור ברייתא
וכישיאומרים וכן פסק
דמביים בפרק ב

במקומו חשבינן ליה (ו) *כמחצה על מחצה; אבל (ז) אם (ח) נעקרו כולם ובשעת עקירתן פירש אחד מהם לחצר אחרת ונפל עליו, אין מפקחין עליו, שכיון שנעקר *קביעות הראשון ממקומו אמרינן כל דפריש מרובא פריש: ג ימי שנפלה עליו מפולת, [*] (ח) ספק חי ספק מת, ספק (ט) הוא שם ספק אינו שם, אפילו אם תמצא לומר שהוא שם, ספק עכו"ם ספק ישראל, (ג) מפקחין עליו, אף-על-פי שיש בו כמה ספיקות: וד' אפילו מצאוהו מרוצץ השאינו יכול לחיות *אלא לפי שעה, מפקחין ובודקים עד חטמו, אם לא הרגישו בחטמו חיות (י) אז

שערי תשובה

באר היטב

[*] ספק חי כו'. ועיין בשו"ת קליבן לוי סימן ב, בפרי או סם ידוע שהוא מרפא אלא שיש לספק אם הוא זה או אחר, העלה דגם בספק בזה מחללין שבת משום סנה. ועיין באש"ל אברהם מתשובת גורר מ"ש בה:

לגופה, אבל זה היה דאורייתא, מ"א, ע"ש. ועמ"ש עליו היד-אהרן: (ג) נעקרו. ותינוק שנמצא בעיר שרוכה עובדי כוכבים אין מחללין עליו שבת, כיון דבכל יום ויום פורשים כולם ממקום קביעותם אולינן אחר הרוב, עיין בא"ע סימן ד סליד; והאי נעקרו ר"ל כולם בזה אחר זה, דאי

בבת אחת הא נמי קביעי, אריה, מ"א: (ג) מפקחין. הכא במחירת בענין

ביאור הלכה

משנה ברורה

אושעיא, ממילא נדחה גם מימרא זו דרבאן ומשמע דלא סבירא להו כן, ואם כי בוודאי קיימא לן כיתר הפוסקים דצרוור אסור, כסתמת השולחן ערוך וכמו שכתבו התוספות דהיי פסיק רישא, על-כ"ל-פנים אין לגו להחמיר היכי דלא היה פסיק רישא, כמו בפתיחה, דגם התוספות יודו בזה, ובפרט שבחידושי הרמב"ן וכן בחידושי הר"ן כתבו גם לגבי צרוור גופא דלא היה פסיק רישא, ועל-כן אין נראה להם כפירוש התוספות ופירשו כפירוש ר"ח, וכל-שכן בפתיחה דהוא דבר רך נראה דלא היה פסיק רישא לכולי עלמא. ועל-פי הדחק נוכל ליישב כמו שכתבתי במשנה ברורה, דמפני שהוא מכניס ומוציא כמה פעמים אפשר דחשבו זה ליפסיק רישא להשרת נימין, ועדיין צריך עיון:

כשום ענין לידי מיתת ישראל: (ו) כמחצה. וספק נפשות להקל. ועיין באבן-העזר סימן ד סעיף לד, דתינוק שנמצא בעיר שרוכה עובדי-גילולים אין מחללין עליו את השבת, כיון דבכל יום ויום פורשים כולם ממקום קביעותם אולינן אחר הרוב. ורמ"א בהג"ה פליג שם וסבירא ליה מפקחין עליו את הגל, דבני העיר חשיבי כקביעי ודמיה לדינא דהכא, ודעת הגר"א שם לפסוק כהרמ"א, עיין שם. ואם נמצא בדרך ורוב העוברים עובדי-גילולים, לכולי עלמא אולינן בתר רובא [פמ"ג]: (ז) אם נעקרו כולם. פירוש, (י) שנעקרו להתפורר כל אחד לדרכו ובטלה קביעותם, אבל אם יצאו תכופים יחד זה אחר זה, כיון דעדיין הם בחבורה אחת נקרא קבוע ודינו כדמעיקרא: ג (ח) ספק חי. הלשון מגומגם, דהוי ליה לחשוב בתחלה 'ספק ישנו' ואחר-כך 'ספק חי', וכן איתא במשנה (ט) הוא שם. ומיירי שהיה שם בעת המפולת ואינו ידוע אם הספיק לצאת מתוך ההפיכה. ונראה דהוא הדין אפילו לא ראינו אותו מתחלה להדיא, רק בבית זה מצויין בני אדם בעת הזאת, נמי מחללין ומפקחין את הגל. הכא במחירת בענין שמוחר להרגו ובעת חתירתו נפל עליו גל, אין מפקחין אותו, דגברא קטילא הוא (פוסקים בשם הגמרא). ישראל בעל עבירות לתיאבון, כל זמן שאין כופר בתורה (ס) נראה דמחללין עליו שבת כדי להצילו, (ט) אבל אם הוא להכעיס אסור להצילו אף בחול, וכל-שכן דאסור לחלל עליו שבת בפיקוח הגל או בשאר רפואה, והוא הדין לכל הני דאיתא ביורה-דעה סימן קנח סעיף א וב, עיין שם (י) אז ודאי מת. דכתיב "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו", משמע

* כמחצה. וראיתי בחידושי הריטב"א לכתובות ט"ו שכתב דלא אמרינן הכי רק היכי דזה שפירש היה דעתו לחזור לחבורה, אבל אם לא היה דעתו לחזור אמרינן ביה כל דפריש מרובא פריש, ולא ראיתי זה בשאר פוסקים: * קביעות הראשון. הנה המחבר סתם בזה כהר"ף [וכפי מה שפירשוהו הר"ן והרב המגיד] והרמב"ם והרא"ש, ושיטת רש"י בזה הוא, דכל זה היינו דוקא אם אותן האנשים לא הלכו כולם לאותו חצר השני, אבל אם הלכו דרך חצר השני [אף-על-פי שלא נתחברו ביחד וליהוי דומה כקביעי אלא הלך כל אחד לדרכו, ריטב"א בביאור דברי רש"י] ונפל מפקחין על אחד מהן מפקחין, דמשום חומרא דנפשות דיינינן להו כקביעי, ותוספות שם ביומא מחזיקין גם-כן כשיטת רש"י, אלא דהוסיפו בזה דאפילו עברו דרך החצר בזה אחר זה, ובאותו שנפל המפולת כבר עברו רובם או תשעה ולא נשאר אלא אחד, נמי מפקחין, דכיון דפעם אחת היו באותו חצר דיינינן להו כקביעי ממש, דאפילו לא נשאר אלא אחד לא בטל הקביעות. ועיין בספר תוספת-יום-הכפורים למהר"ם בן-חביב וכחכמת-אדם שכתבו שאפשר דגם הרמב"ם וסיעתו לא פליגי על כל זה: * אלא לפי שעה. ואף-על-

גב דלא שייך הכא הטעם 'חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה', משום דלאו דוקא שבת, הוא הדין שאר מצוות, כמו שכתב המאירי ביומא וזה לשונו: ואף-על-פי שנתברר שאי אפשר לו לחיות אפילו שעה אחת, שבאותה שעה ישוב בלבו ויתודה, עד כאן לשונו. אמנם

באמת נראה דכל זה הוא לטעמא בעלמא, אבל לדינא לא תלוי כלל במצוות, דאין הטעם דדחינן מצוה אחת כשביל הרבה מצוות, אלא דחינן כל המצוות כשביל חיים של ישראל, וכדיליף לה שמואל מ"וחי בהם", כדכתב הרמב"ם פרק ב מהלכות שבת, שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלום בעולם, וכמ"כ לכל הני תנאי דילפי לה ממוצב וממילא וממחירת מוכרח דאחיים של אדם קפיד רחמנא (בר מההיא דחלל שבת אחת וכו'), וכן מוכרח לשמואל דאמר גבי תינוק מושלך ברוב אינם-יהודים דמפקחין, אף-על-פי דעל-פי דין יהיה אינריהודי גמור ולא יקיים שום מצוה, אף-על-פי-כך כיון דבפיקוח נפש אין הולכין אחר הרוב חיישינן שמא מישראל הוא. ולפי זה ברור דאפילו קטן מרוצץ נמי מחללין, אף-על-פי דלא ישמור שבתות גם לא יתודה ולא יבוא לכלל גרול, אף-על-פי-כך מחללין, וכמ"כ הדין חרש ושוטה, אף-על-גב דאינן בני מצוות מכל מקום מחללין עליהם, דהא דלא מקיימי מצוה הוא משום אונסייהו, ולא נפיק מכלל זה אלא ישראל מומר להכעיס דעובר כמזיד, אבל חרש ושוטה התורה פטרינהו מחמת אונסייהו. ומלבד זה, גבי חרש ושוטה פשיטא דמחללין עליהם שבת, דהא אפילו נהרגין עליהם, דגם הם בכלל "איש כי יכה כל נפש", כל דהוא נפש, כמו קטן, וגם הם בכלל "לא תעמוד על דם רעך" כשאר ישראל, ובפירוש אמרה תורה "לא תקלל חרש", ומלקין עליהן (אף-על-פי דישאר רשע מותר לקלל, שאני החם דכתיב "ונשיא בעמך" בעושה מעשה עמך), ומלקות נמי ממיני מיתה הם, כמבואר בסנהדרין דף י. ולא ידעתי מה היה לו לבעל הלכות קטנות שנתפסק בזה אם מחללין ואם הורגין עליו, ודבריו תמוהים מאד, עיין שם היטב. ודע עוד, דהוא הדין גוסס נמי מחללין עליו בפיקוח הגל, או אם רופא אומר שסממנים אלו יועילו לו להאריך ונצי חייו, דהא מרוצץ נמי גוסס הוא, וגרע מגוסס דליכא בזה אפילו מעוטי דמיעוטי, אף-על-פי-כך משום חי שעה מחללין עליו, וכמ"כ גוסס, וכן כתב האיטור והיתר בשם סמ"ג וסמ"ק

שער הציון

(י) מגן-אברהם בשם איטור והיתר, וכפי מה שביארו בבית-אדם שער הקבוע סימן מ, עיין שם: (פ) עיין ביורה-דעה כסימן רנא בביאור הגר"א ובפתחי-תשובה שם בשם הבכור-שור: (ט) שם ביורה-דעה:

ו שם
ז עירובין
ח המבנים בתוך ב
ט כחבי מורנו הרב ר
ישראל סימן קנ"ג טור
ומבנים בתוך ב מהאי
משנה הוצעתי י"ט
כ שם כבוד ומבנים
ל עירובין
מ"ה
בריימא

ודאי מת, לא שנא פגעו בראשו תחלה (יא) לא שנא פגעו ברגליו תחלה: ה' ימצא עליונים מתים לא יאמר כבר מתו תחתונים, אלא מפקח עליהם שמא עדיין הם חיים: ו' יעובדי כוכבים שצרו על עיירות ישראל, אם באו (יב) על עסקי ממונן אין מחללין עליהם את השבת, באו על עסקי נפשות, (יג) "ואפילו סתם, יוצאים עליהם בכלי-זיין ומחללין עליהם את השבת. ובעיר הסמוכה (יד) לספר, אפילו לא באו אלא על עסקי תבן וקש מחללין עליהם את השבת. הגה (טו) ואפילו לא באו עדיין אלא רוצים לבוא (א"י): ז' ייש מי שאומר שבזמן הזה אפילו באו על עסקי ממונן מחללין, (ז) (טז) שאם לא יניחנו ישראל לשלול ולבוז ממונו יהרגנו והוי עסקי נפשות (ומכל מקום (יז) הכל לפי הענין) (פסקי מהרא"י סימן קנו): ח' הרואה ספינה שיש בה ישראל המטורפת בים, וכן נהר שוטף, י' (וכן) יחיד הנרדף (יח) מפני (ה) עובד כוכבים, מצוה על כל אדם לחלל עליהם שבת (יט) כדי (ו) להצילם (ועיין לעיל סוף סימן שו, מי שרוצים לאונסו, אם מחללין עליו שבת): ט' לכל היוצאים להציל (כ) חוזרים בכלי-זינם (כא) למקומם:

של דיני יולדת בשבת, וכו' י"א סעיפים:

א יולדת היא כחולה שיש בו סכנה (ב) [*] (א) ומחללין עליה השבת לכל מה שצריכה, קוראין לה חכמה (ב) ממקום למקום, ומילדין (אותה), (ג) *ומדליקין לה

א שבת קצ"ח משנה

באר היטב

שערי תשובה

[*] ומחללין. ועיין תשובת בית-יעקב סימן נט בענין חילול שבת ביולדת או דיניחנו ליקח הממון ולא יחלל שבת; ואפשר כיון דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו חיישינן שמא יעמוד אי נגדם ויהרג ולכן מחללין, אבל באדם יחיד יניח ליקח ממונו ולא יחלל שבת, מ"א, עמ"ש סס"י רמ"ח: (ה) עכו"ם. לאו דוקא מפני עכו"ם אלא ה"ה מפני ישראל, יד-אלהו סימן יא: (ו) להצילם. ומ"מ אם יש לו סכנה אין לו לסכן גופו מאחר שהוא חוץ לסכנה אף שראה במיתת חברו, או"ה: (ב) ומחללין. ולכן כשתגיע לחדש ט' תזמין הכל מע"ש שלא יחללו שבת, ס"ח סימן תתנה: (ג) ומדליקין. וכחבו התוספות דהכא א"צ מומחה כמו שצריך בחולה כיו"כ, והכא יותר יכולה היולדת להסתכן ע"י פחד שתתפחד שמא אין עושיין יפה מה שהיא צריכה ממה שיסתכן החולה

משנה ברורה

ביאור הלכה

דהרוח-חיים תלוי באפיו: (יא) לא שנא פגעו ברגליו. רוצה לומר, דלא נימא דכיון שאין אנו מרגישיין חיות בלבו בוודאי מת, ולא יפקח הגל יותר, קא משמע לן דגם בזה צריך לבדוק עד חטמו: ו' (יב) על עסקי ממונן וכו'. דבשביל הפסד ממונן לא הותר איסור שבת: (יג) ואפילו סתם. דספק נפשות להקל: (יד) לספר וכו'. עיר שמבדלת בין גבול שישראל דרים בה לגבול העובדי-גילולים, וחיישינן (י) שאם ילכודו משם תהא הארץ נוחה ליכבש לפניהם: (טו) ואפילו לא באו וכו'. רוצה לומר, כשהקול יוצא שרוצים לבוא אף-על-פי שלא באו עדיין, מותר ללבוש כלי-זיין לשמור ולעשות קול בעיר כדי שלא יבואו, דאין מרדקדין בפיקוח נפש [לשון או"ז], ודין זה ארישא נמי קאי [אחרונים]: ז' (טז) שאם לא יניחנו וכו'. והני מילי (י"ב) כשבאו על רבים, דבודאי יש לחוש שיעמוד אחד נגדם ולא ירצה ליתן להם ממונו ויהרגוהו, ולכן הוי כמו שבאו על עסקי נפשות, אבל כשבאו על יחיד, יניח ליקח ממונו ולא יחלל את השבת: (יז) הכל

זה לשונו: מצאוהו חי אף-על-פי שנתרצץ מוחו ואינו יכול לחיות כי אם מעט, מפקחין עליו ומצויאין אותו לחיי שעה, כדאמר במסכת שמחות: המעצים עיניו של מח הרר הוא שופך דמים, עד כאן לשונו, וכן כתבו תוספות בנדה דף מו, אלא דהם באו מטעם דמיעוט גוססים לחיים ואין הולכין בפיקוח נפש אחר רוב. ולכאורה תמוה, דהא אפילו בודאי מת, מכל מקום חיי שעה יש על-ידי פיקוח הגל, ובשביל חיי שעה מפקחין? ואפשר דהתוספות כללו בזה היכי דהרופא נותן לו סמנים ואומר שיתרפא לגמרי על-ידי זה, דמותר לסמוך עליו ולחלל שבת בכישולם וכדומה, דמיעוט גוססין לחיים וסומכין עליו בעניני פיקוח נפש, אבל אם היו אמרינן דאפילו מיעוט ליכא, אס"כ בבודאי משקר. ודע עוד, שראיתי בפרי"מגדים שכתב דמי שהיה חייב מיתת בית-דין [בימים הקדמונים] ונפל עליו הגל דמפקחין עליו, דהלא אין מיתתן אותו בשבת וחיי שעה יש על-כל-פנים. ולעניות דעתי לא נהיירא כלל, דהתורה חסה על חיי שעה היינו למי שחסה על חיים שלו, לאפוקי בזה דגברא קטילא הוא מחמת רשעתו, ולא עדיף מרועי בהמה דקה דקיימא לן ביוורה-דעה קנ"ח דאין מעלין אותו מן הכור:] * ומדליקין וכו'. עיין מה שכתבתי במשנה ברורה בשם תוספות ישנים דיומא. ולפי זה הא דאמרינן בש"ס 'אם היתה

לפי הענין. היינו לפי מה שמשער כעסן ופחזותן. ודע, דהיום כשבאו מהאומות שחוץ לגבולינו לשלול ולבוז כו, בוודאי מחייבים אנו לצאת בכלי-זיין אפילו על עסקי ממונן, וכדינא דמלכותא, וכן מבואר ברוקח ואגודה דהיכא דאיכא חשש שמא יכעסו יושבי הארץ עלינו מחללין, עיין שם": ח' (יח) מפני עכו"ם. והוא הדין (י"ט) מישראל (יג) כשהוא משער שיבוא לידי סכנה, דהא ניתן להצילו בנפשו, וכן כשאדם נרדף מפני נחש או רוב גס-כח מצוה להצילו, ואפילו בעשיית כמה מלאכות בשבת [רמב"ם]: (יט) כדי להצילם. ומכל מקום אם יש סכנה להמציל אינו מחוייב, דחיי קודם לחיי חברו (או"ה), ואפילו ספק סכנה נמי עדיף ספיקו ידידיה מודאי דחבירו, אולם צריך לשקול הדברים היטב אם יש בו ספק סכנה, ולא לדקדק ביותר, כאותה שאמרו: המרדק עצמו בכך, בא לידי כך [פתחי תשובה חו"מ סימן תכ"ו]: ט' (כ) חוזרים וכו'. כדי (יד) שלא להכשילם לעתיד לבוא, שלא ירצו להציל עוד: (כא) למקומם. עיין לקמן בסימן תו:

א' (א) ומחללין. ולכן מן הראוי לאשה שהגיעה לחדש תשיעי, להזמין בכל ערב-שבת כל הדברים הנצרכים לה, דשמה יזמן לידתה בשבת, ולא תצטרך לחלל שבת [ס"ח סימן תתנה]: (ב) ממקום למקום. ואפילו (ב) מחוץ לתחום:

שער הציון

(י) רש"י: (י"ב) כן מצדד המגן-אברהם ורש"א: (י"ג) אחרונים: (י"ד) כן נראה לי, דאם לא-כך אמאי קאמר הגמרא 'מפני עכו"ם או מפני לסטים': (י"ז) רמב"ם: (י"ח) רש"י, ועיין כמה שכתבנו לקמיה בשם הפרי"מגדים דאפילו חוץ לשלש פרסאות: * וכבר נפסק בגמרא, דינא דמלכותא דינא.

בעוה"ת

ספר

שאלות ותשובות

שבט הלוי

חלק רביעי

תשובות ובירורים
בארבעה חלקי שולחן ערוך

זכני השם הטוב בחסדו וטובו עלינו

שמואל הלוי ואזנר

רב אב"ד דעיה"ק

זכרון מאיר - בני ברק

וריש מתיבתא דישיבת חכמי לובלין

מהדורא שלישית בתוספת הערות והשמטות, תיקונים וציונים רבים

שלהי שנת תשס"א לפ"ק

לעשות שבות ע"י שינוי ולא בזריקן שמא יעשה בלי שינוי, ואע"פ שהחסם רק שבות דרבנן לא גזריקן שינוי חטי שאינו משונה משאי"כ הכא דאם ימנה הוא מלאכה דאורייתא, מ"מ לא ידך גיסא החס גרע דהא קעביד השבות עלמו אלא שעשה ע"י שינוי, והכא לא קעביד אפילו שבות אלא הנחה בעלמא.

ואע"ג דבסי' ש"ד ס"יא לענין נתינה בנקב החציה נראה דאפילו בהנחה בלא מרוח גזריקן חטו מרוח, היינו בעלמא, אבל במקום רפואה ואנו מחזיקין גזירת שחיטה סממנין מנייל דגזריקן האי גזרה, ואע"ג דלבריה נראה דגזריקן אע"ג דלית צ"י גזירה שחיטה סממנין עיין בקרבן נתנאל ברא"ש פ"ק דשבת, מ"מ במקום חולה עדיין לא שמענו. וגם אני לא סומך ע"ז אלא במקום חולה ונרץ גדול, ואי"ה עוד נעיין בהלכה זאת. ע"ע ח"ה ס' ל"א-ג

הרינו דו"ש ולמודו — מלפני לחסדי ב'

סימן לד

צ"י שלח השליח לפ"ק

כבוד ידידיו המכובד הרב בני וכו' ר' דוד טרופ כ"י

אחדשים באהבה

קבלתי יקרתו, ואשר שאל בענין אדם (גדול) שעלול לאבד ללילות דעתו ולחיות כשועה שיפטר מן המלואה, ויתן להניחו אם יחללו עליו שבת האם חייבים להניחו, ויסוד הספק דאע"ג דאמרו מטוב לחלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה מ"מ כי צח"ס אר"ה ס' פ"ג, דבפ"י אין הטעם כדי שישמור שבתות הרבה רק לקיים נפש אחת אפי' לא ישמור וכן העיר מציאור הלכה ס' שכ"ט, ושזב העיר מלשון אחד בהשגחה ח"ס הני"ל דמשחמט מיניי שכדי להביאו לקיום מלואה מחללק עליו שבת, וכי שמעתי שאלהו האם קיום מלואה של כל ימיו שעלול אדם לאבד הוא בגדר פקוח נפש ומותר לחלל עליו.

הנה בשאלה זאת עלינו לדון משני פנים מלד שיעשה שועה, ומלד שיפטר כל ימיו מן המלואה, הנה פשוט לדידי דלהניול אדם שלא יתהפך מפקה שולט על עצמו לשועה גמור שאינו שולט על עצמו הוא פקוח נפש גמור וכמבואר חטנין (כ"ב ע"ב) נענין יחיד הנרדף מפני רוח רעה, וכי רש"י ורן והולך שמא יעצב בנכר או יפול וימות, ונפסק כן להלכה באר"ה סו"ה פרי"ה דהוא בגדר סכנת נפשות, ופשיטא דנכנס רוח רעה לאו דוקא אלא כל אצת הדעת כ"ה דזיל בחר טעמא דשמא יעצב או יפול, חב שייך בכל שועה, ומכ"ע כי הפוסקים דנכפה בגדר פקו"י ממש, והא דבאר"ה ס' שכ"ה ס"ה דאסור להתיר מחלבה על מי שנשף צו רוח רעה דלית צ"י סכנה, האי שנשף צו רוח רעה

כעין נגיעה רוח רעה לא שנכנס צו רוח שעות מחמת רוח רעה דהא כי צ"ה שכ"ה שם דלית צ"י אפי' לערף יתירא, ופשיטא דלא שייך זה בגדר נכנס צו רוח רעה, ואי"כ דברי השו"ע אינם סותרים, והאי דסי' פרי"ה משנה שלימה היא בהענין, וע"כ כנייל ועיין ס' שד"ה מערי יו"ה ס' ג' כ"ה.

ואם סחם שועה בגדר פקוח נפש, או שצריך לדעת צפירוש שיש צו גדר סכנה, הנה בהשגחה הרשבי"א המיוחסת לרמב"ן ס' רפ"א, ומוצא ג"כ בצ"י יו"ד ס' רכ"א בני שנשבע שלא ישחוק בשום שחוק ואח"כ נשתטה וקלף הוטב לו ולפעמים חחר לשטותו וע"י לחוק לפניו מלא מנות, אם מחזירים לו, ובהשגחה כי הרשבי"א דאפשר שהוא מותר דיש צוה גדר פקו"י ורא"י ממשנתיו דשבת (כ"ט ע"ב) המכנה את הכר מפני טכוי"ם ולסטים או רוח רעה ומפני חולי שיישן פטור, וסוגיא דשמעתא שם דבשביל חולה שיש צו סכנה מותר לכתחילה וכו' וכי הרשבי"א דכל בני דחני במשנתיו סכנה יש בהם ומותר לכתחילה, ולא חני צב פטור אלא בשביל החולה דאם אין צו סכנה אינו מותר לכתחילה (ופטור עכ"פ לר"ש דפותר מלשאל"ג) ואי"כ מפני רוח רעה מותר לכתחילה דכחולה שיש צו סכנה הוא, אמנם צירושלמי אמרו שם דכל בני דמשנתיו כשיש בהם סכנה, כוונת הרשבי"א צוה דלדרך הראשון דוקא בחולה בעינן צרור שיש צו סכנה ולא סחם חולה, אבל באיך דהיינו מפני גוים, לסטים, ורוח רעה גם כסתמא מוחזק כדבר שיש צו סכנה.

משא"כ להירושלמי בעינן גם בגוים, לסטים, ורוח רעה ידוע שהוא רוח רעה של סכנה, ולא דנין הכהם כדבר שיש פקוח נפש, וגרעק"א בחוספוחיו במשניות פ"ב דשבת הרגיש ג"כ במחלוקת זה בין הרע"ב לרש"י שבת י' ע"א דלרש"י דוקא בידוע שיש בהם פקו"י לא סתמא, ולהרע"ב גם סתמא ולא הרגיש בדברי הרשבי"א הני"ל, וסיים הרשבי"א ומ"מ אפי' מסופק מותר דספק נפשות להקל, ומדכי הרשבי"א בלשון השאלה ונשתטה ומייתי בהשגחה הראיה ימרו רעה, מכלל דפשיטא לי' לרבינו הרשבי"א דהיינו דין רוח רעה והיינו דין נשתטה, ואי"כ להרשבי"א פשיטא דמי שנחלה ויש חשש שישתטה שמוחר לחלל עליו שבת מלד דין פקו"י עלמו.

וטעם שני דמותר לחלל עליו כדי שלא יהי פטור מכל מלואה התורה ע"פ הטעם ביומא (פ"ה ע"ב) דמוטב לחלל עליו שבת אי' כדי שישמור שבתות הרבה, וכבר כתבתי בציאור בשבע הלוי ח"ג ס' ל"ז דלהלכה צ"י הטעמים אמת כן טעם דוחי בהם ולא שימות בהם, והן הטעם דכדי שישמור שבתות הרבה וכמבואר מנג"א סו"ה ש"ו דאע"פ שאינו בגדר סכנת הגוף רק סכנת בעול המלואה דמותר לחלל עליו, ואפי' החולקים בחלול שבת על העוברים כיון שעדיין אינם בגדר חוב אלא שצרכנו להביאם לידי חוב משא"כ בני שהי כבר

21

בגדר חיוב לכלילו מנטול מנתו כל ימיו כאשר כחתי
 בש"ה שצט כלוי שם אח ד' ד"ה ודע, וכזה יולא ג"כ
 מחשבה מן הח"ם אריח סי פ"ג ד"ה ומיהו, ולפי
 דבריו שצט כלוי ח"ש ג"כ מה שפקפק הח"ם שם
 יע"ש, ולהלכה פשוט כמשי"כ דזה בגדר פק"ג, והיתר
 חילול שבת לנורך שמירת המלכות כל ימיו.
 ובריו יודקם דושי"ה, מלפכ לחסדי ה' L

סימן לה

ביאור הלכה במלאכת תופר, בדין תפירה שלא
 להתקיים בדברי ראשונים ורמ"א סי' שרי"ז סי"ג
 בזה, בדין תפירה ע"י מחטין וכיו"ב, בדין
 תפירה ע"י דבק וכיו"ב.

(א) הנה צענין תפירה שלא נעשה לקיימא חס י"ש
 צזה איסור חופר וקורע דאורייהא, מייחוי
 הרמ"א סי' שרי"ז סי"ג צ' דעות ח"ל ולכן איסור לנתק
 או לחתוך זוג של מנטלים החפורים יחד כדרך שאומנין
 עושין חשי"ג דהתפירה אינה של קיימא דאין חילוק
 בתפירה בין של קיימא לאינו של קיימא (הגה' מרדכי)
 ויש מחירין בתפירה שאינה של קיימא ואין להחיר
 בפני עס הארץ (צ"י). הנה מלשון זה יראה דמסקנה
 הרמ"א הוא להיתר מעיקר הדין, והחידוש צזה שאין
 כאן איסור חורב ולא איסור דרנן, משא"כ לדעה
 ראשונה כיון דכלל דאינו של קיימא לא נאמר במלאכה
 תופר וקורע, וכיון דקריעה זו הוב ע"מ לחקן חשי"פ
 דלא הוב ע"מ לתפור מי"מ חייב כמשי"כ הפוסקים,
 וכיון שצ' דרק בפני ע"ה אין להחיר ח"כ מעיקר הדין
 נעב הדין להקל, וחשי"פ שצלשון הצ"י בפנים נראה
 כעין סהורה דצדי"ה מחירין מייחוי שיטה רבינו ירוחם
 ח"י"ד דאם הוא תפור כדרך שאומנין עושין דאיסור
 להחיר ומציא ע"י דברי ההגה' מרדכי פרק כ"ט צ"כ
 ריב"א שאם ה"ה תפור ציה הלואר איסור, ושרצינו יואל
 מחיר וכ"כ ראצ"י"ה צ"כ רש"י"ם ע"כ, ומד"כ וגם בהגהות
 וכ"י משמע שרואה לחזק פסק רבינו ירוחם להחמיר
 משיטת הריב"א ויראה מה דהצ"י נעט לאיסור, ואלו
 קרוב לסו"ס הג"ל מצוה הצ"י עו"פ דברי הגהות
 מרדכי פ' צ"ע הג"ל ומסו"ס ואין להקל בפני ע"ה,
 משמע דמעיקר הדין מותר כדעה רבינו יואל, וכבר
 ראינו למי שעמד צזה, מי"מ הצנה הרמ"א מכריע
 דמסקנה הצ"י להקל ואפשר לדחוק צפי הצ"י הראשונים.
 (ב) אלא דראיתי בגנת ורדים הספרדי כלל ג' סי'
 י"ז שמכריע בפלוגתה הראשונים צזה להחמיר,
 ושרשו פתוח עליו דברי הגהות מרדכי פרק צ"ע על
 הש"ס מי"ה ע"ה דמתירין ציה הלואר אבל לא פותחין
 דפי הריב"א דהיינו חס נהקשר מתירין הקשר, אבל
 חס ה"ה תפור פי ציה הלואר או כמו שמדקקים הרעניס

זוג של מנטל איסור לנתקן זה מה שלא מנינו חילוק
 בין תפירה של קיימא לתפירה שאינה של קיימא ורפיא
 בידי עכ"ל, ורצינו יואל מחיר חשי"ג בתפירה האול
 ולא להתקיים עמיד וכן אמרין לקמן פי כלל גדול
 וכ"כ ראצ"י"ה צ"כ רש"י"ם וכ"י ע"כ בהגהות מרדכי,
 וכ' הגאון גנת ורדים דראיית רבינו יואל היא ודאי
 ממה דפריך בגמ' ע"ד ע"כ בחופר צ' תפירות והא
 לא קיימא ארצ"י"ה והוא שקשח, הרי דצענין בתפירה
 עמיד להתקיים וכ' דראיה זו תמוה, דגמ' לא חיירי
 מגדר דעמו להתקיים, אלא מאיכות התפירה שיכול
 צמלאות להתקיים חשי"פ שלא נעשה להתקיים, ח"כ
 אין כאן ראי' כלל, וכיון דרצינו ירוחם מפורש נמי
 לאיסור כמשי"כ צ"י צעמו, וראיה רבינו יואל תמוה
 ע"כ הלכה לאיסור בתפירה שאינה עומדת להתקיים.
 (ג) ואעתיק לי דברי רבוחינו צא"ו"ז וגם' הראצ"י"ה
 שמהם נלקחו דברי הג"ה מרדכי ונראה
 דקת רבינו הרמ"א, דהנה צענה לי"ה ע"ה מתירין
 ציה הלואר אבל לא פותחין ופרשיי שדרך הכובסין
 לקושחן, וצא"ו"ז ה' צעה סי' ס"ח כ' דיש שרואים לדקק
 מזה דאם ה"ה תפור ציה הלואר איסור לנתקן שלא
 מנינו בתפירה חילוק בין קיימא לשאינו צה קיימא כמו
 שמנינו בקשרים, אבל הרי"ר יוסף פי שדרך ההופרים
 לתפור מעט וכ"י ואינו עשוי להתקיים הילכך הוי מותר
 לקרעו, וכן דעת הרב ר' יואל צ"ד יתק מצון הלוי ז"ל
 להיתר חשי"פ כמו ה"ה יוסף ומציא ראי' דלשון מתירין
 שייך נמי בתפירה ונראה לו להחיר משום דלאו להתקיים
 עמיד לה מעיקרא וכ"י וכ"כ רבינו יואל שמלא צ"כ
 הרש"י"ם זכר לדיקים לצרכה דמתיר להחיר ולקורע ציה
 הלואר כשתפור מעט, ועוד דמדמה אותו למגופה
 שאינה חבור שלהנטל עומדת, הרי ברור דמסקנה הא"ו"ז
 כדעת המתירין, וכעין זה מצואר גם צ"כ ראצ"י"ה ש"ס
 מקור דברי ה"ה יואל הלוי עיין שם סו"ס ר"ו דיראה
 להדיח שכן מסקנתו להיתר, ומסו"ס וגם נראה צעני
 דדמי למגופה הציה דאר"י אמר רב הפותח ציה הלואר
 צענה חייב חטאת ומתקיף לה וכ"י מה בין זה למגופה
 הציה ח"ל זה חבור וזה אינו חבור שאינו עשוי להתקיים
 שלינטל עומדת וכן פי רבינו שלמה ע"כ. ויראה דהיינו
 משי"כ רש"י מי"ה ע"כ ד"ה מגופה אינה מן החצית
 וחשי"פ שדבוקה לא חשיב חבור שהרי לינטל עומדת,
 אבל הצגד כשנארג כולו חבור, דמשמע דאלו מצואות זה
 צצגד שדבוקה ולינטל עומדת גם שם היינו מקילים.
 אלא שלבאורה צעיטת רש"י אי אפשר לפרש כן דהא
 רש"י פי לעיל מתירין ציה הלואר חס קשרו
 הכובסין, דהיינו שה"ה נפתח כבר ונקשר, אבל חס ה"ה
 תפור לרש"י איסור מכ"מ חשי"ג שאינו עומד להתקיים,
 וכנראה דהראצ"י"ה מפרש כדעת קת"מ מפי' דגם פותח
 ציה הלואר מיירי מתפור עיין ריעצ"א מצוה ג' ע"כ
 והאיסור רק מכה צעמיש או צוגה משום דהוי חבור
 אבל לולא זה מתיר ואין איסור (תופר) וקורע מעכצ

בעזרת

ספר

שאלות ותשובות

שבט הלוי

חלק שלישי

תשובות ובירורים
בארבעה חלקי שולחן ערוך

זכני השם הטוב בחסדו וטובו עלינו

שמואל הלוי ואזנר

רב אב"ד דעיה"ק

זכרון מאיר - בני ברק

וריש מתיבתא דישיבת חכמי לובלין

מהדורא שלישית בתוספת הערות והשמטות, תיקונים וציונים רבים

שנת תשס"ב לפ"ק

שכ"ח צמ"ז ס"ק ז', ובהשגחה מהר"ם שיק אור"ח
 סי ק"מ ובמש"כ שם צמ"ד זהא דהאכ"ע שם,
 ועכ"פ צמ"ח נראה כהגרעק"א, ואי קו"ל כהמחבר
 או כרמ"ח צמ"ע שם עיין מג"ח ומח"ש לפול
 סי שכ"ע סק"צ צמ"ח הו"ש יפ"ש"ה. יעין עוד
 צסימן שאחר זה באורך.

סימן לז

בדין פקוח נפש וחלול שבת על עוברין וספק נפלין

76 א) היות כי שורש הלכה זו לפקוח נפש בעוברין
 וספק נפלים נעולה בדברי הר"ן צמ"ג
 צמ"ג ורמב"ן פ"ח דיומא ומג"ח סימן ש"ל ס"ק
 ע"ו אבאר דבריהם מקודם, וז"ל הר"ן בשמעתי
 דעוברת שהריחה, וכי צמ"ג אשה עוברת ידיעתי
 דאי לא חללה מתעקר ולדה, אע"ג דאמרינן ספק
 בן קיימא ספק נפל הוא שפיר דמי למתן לה, וכי
 הרמב"ן ז"ל דמדקאמר משום סכנה ולד משמע דאפי'
 ליכא למיתש לדידה מחלל והיינו האי דערכין דף
 ז' ארי"ג ח"ש האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת
 מביאין סכין ומקרקעין את כרסה ומוליאין את הולד
 וכו', ואע"ג דהתן (באבלות ספ"ז) האשה המקשה
 לילד מביאין ומחתיבין אותה אבר אבר ולא ראשו
 אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש, דאלמלא
 מעיקרא לית ב"י משום הלל נפשות וכי ודוקא יום
 אי אכל עובר לא, וקרא נמי כי דמשלם דמי ולדות,
 אפי"ה לפנין שמירת המלות מחללין עליו אמרה תורה
 הלל עליו שבת אחת שמת ישמור שבתות הרבה,
 הלאך אפי' בהלל עובר פחות מבן מי יום שאין בו
 חיות כלל מחללין כדעת בעל הלכות יב"י עכ"ל, הנה
 סברה צמ"ג דנחי דלפנין הריגה ההורג עובר אינו
 נהרג עליו, ולפני הלידה עדיין דוחין נפש העובר
 מפני נפש האם מ"מ מעטם חלל ע"ז שבת אחת
 וכי להביא לידי שמירת המלות מותר לחלל עליו.
 והנה ציומא פ"ה ע"ב דהגמרא ג"ע דאפי' ספק
 פקו"ג דוחה ומכ"ש ודאי ר"ש בן מנסיא
 אומר ושמרו בניי את השבת אמרה תורה חלל עליו
 שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה, ושוב יליף
 לה מדשמואל וחי צה"ם ולא שימית צה"ם, וקאמר
 כולכו אית לכו פירכא בר מדשמואל יעשי"ה, ויש
 לדקדק א"ס למסקנא דקאמר דכולכו אית לכו
 פירכא נשאר גם דושמרו ב"י כדי שישמור שבתות
 הרבה או סמכינן בעיקרו על הא דשמואל דחי
 צה"ם וגו' ונפ"מ רבחה לדינא כאשר נבאר א"י"ה,
 וראיתי צמ"ח צמ"ח מוסך השבת (מי ל"ע) הקשה
 על מש"כ באור"ח סק"פ כי תשא דמפסוק דושמרו

בניי את השבת לעשות וגו' נשמע דלא מחללין שבת
 צפקו"ג רק אם יגיע עכ"פ לשבת אחרת אכל אם
 לא יגיע לשבת אחר הגם שיופיל לימים ולשעות לא
 מחללין, והקשה חכם אי מהמבואר ציומא דאפילו
 על חיי שבת מחללין וכי המג"ח שם דדברי האור"ח
 י"ב להם מקום לדרשא דושמרו בניי אכל למסקנא
 דילפינן מוחי צה"ם וכי מיני' מוכח דגם לחיי שבת
 אפילו לא יגיע לשבת אחר מחללין יע"ש צמ"ח,
 איצטרא ח"ן זה פשוט כ"כ דבאמת לא נדחה שם
 דרשא דושמרו בניי וגו' אלא דקאמר דלא נשמע
 מינה רק ודאי אכל ספק מ"ל כהאי דנפל עליו גל
 מ"ש צמ"ח.

ב) ואשר יראה בעו"הי צוה דהנה צמ"ח סימן
 ש"ל ס"ק ד' מבואר לענין לידת בן
 הקראים ומותר לסייע לידתו בדבר שאין בו חלול
 שבת ואסור לסייע בדבר שיש בו חלול שבת דאורייתא
 כיון שם במחל"ש ובפוסקים, וראיתי בבית מאיר
 צמ"ח שם דנתוכחו צוה חרי ארייותא הגאון ר' י'
 עקיבא איגר עם הגאון בית מאיר דהגרעק"א הקשה
 שם כיון דקראים לדינא דשו"ע נקראו ישראל מומה,
 וא"כ חתינוק הולד הוא חינוק שנשבה בין העכו"ם
 והו"ל ישראל מעליא לחלל עליו שבת צמ"ג, וכן כנג
 מומרת מעוברת לכאורה הדיון כן וכי אחר"ד
 הגרעק"א, ובבית מאיר השיב ע"ז דמה צדק שילד
 ה"ל אינו כגוי גמור מ"מ כיון דכל עיקר היתר
 היולד שבת הוא כדי שישמור שבתות הרבה וחינוק
 שנשבה בחזקת שלא ישמור שבת כיון שנשבה בקטנותו
 וסובר בעצמו שגוי הוא, ואף ששמואל למד היתר
 מוחי צה"ם מ"מ מסתמא לא פליג לדינא על התנא
 שנמדו מן ושמרו, ומידה שעל מי שהוא בחזקת ודאי
 שנת ישמור שאין לחלל עליו, וכן מומרת מעוברת
 מה"ח לחלל על העובר אם הוא בחזקת שיטומע
 בנייבוס.

→ והגרעק"א שוב השיב צמ"ח להצ"מ דכיון דהרבה
 טעמים נאמרו בגמ' ולחד מ"ד ילפינן
 פק"ג דוחה ממנוה שהיא באי מאבריו וכי ולפי
 טעם זה לכאורה גם בחינוק שנשבה והגויס מניחו
 למול ע"י ישראל מהתמא מילתו דוחה שבת הכ"ד
 דעל גופו מחללין שבת, וגם הא גופא קשה כיון
 דרשינן וחי צה"ם ולא שימוח צה"ם מיני' דהוא דוקא
 דישמור שבתות הרבה, ואי דאמרינן דהתורה הקפידה
 דוקא על חיות אדם שישמור מלות ח"כ גם צעיקר
 לווי להחיות נימא דנפש כזה מותר להרגו דאין
 מנזוין להחיות חלל מי שיקיים מלות חלל ודאי
 דהתורה חסה על נפש מזרע ישראל הי"ג נימא
 דהותר חילול שבת כדי להחיות נפש מזרע ישראל.
 ושוב השיב בבית מאיר על מש"כ הגרעק"א דמותר
 לחלל שבת על חינוק שנשבה בין הגויס ק"ו
 המילכ שלו שדוחה שבת וז"ל וחלילה חינוק כזה

שידועין שיטאר מעומע בין הגוים לחלל עליו שבת
 כמש"כ הט"ז יו"ד סי' רס"ו סי' פ' ובש"ך סי' פ'
 ט"ז דלכ' חמו ג"כ מומרת ועי"ז ילכ' לתרבות רעה
 חיובי' שאין מחללין שבת.

הנה מש"כ הגרשק"א לענין חלול שבת ואם נפש
 כזה מותר להרגו עיין סי' הלק"ט ח"ב סי' פ'
 ל"ה ובמ"ה שם, ובמש"כ בגאון בית מאיר לענין
 מילכ לבן המומר בשבת עיין בשו"ת מהרש"ם ח"ב
 סי' קר"ו דו"ג בדברי הש"ך יו"ד סי' רס"ו כ"ל
 ואסיק למעשה דמותר למולו בשבת ועוד נדבר מה
 ח"ב.

ראני חמה על רבותינו הגאונים שבכל מ"מ שלהם
 לא העירו מהמפורש בשו"ע אכ"ע סי' ד'
 סו"ד ועל חינוק הנמלה בעיר שרובו גוים מחללין
 עליו שבת בפק"י ואש"פ שלדינא גוי גמור הוא
 לכל דינוי ואוכל נבלות ועושה מלאכה בשבת מן
 הדיון וה"ה גוי גמור, ואש"פ מחללין עליו כיון
 דכן הדיון דלא אזינון בפק"י בחר רוב, ודעת המחבר
 שם דאין מחללין עליו, ולדינא פסק המג"א סי'
 שכ"ט כהשו"ע דאין מחללין עליו, ודעת התו"ש
 ומחזיק השקל שם דמחללים עליו כדעת הרמ"א,
 וא"כ כהרמ"א עכ"פ מבואר דאש"פ שאין לו שום
 זיקה של מלכות וגם לא יהי' צדאי שום זיקה כיון
 דש"פ דין רוב הוא גוי אש"פ מחללין עליו הרי
 דפקו"י לדינא אינו תולה ביסוד של כדי שישמור
 שבתות הרבה כהגרשק"א, ואפי' נפסוק באש"פ שם
 כמג"א דאין מחללין עליו שבת אפתי אינו דומה
 נדידן דשאני החס' דפשינו אוחו גוי גמור ואיך
 נחלל עליו שבת, משא"כ נדידן דעדיין ישראל הוא
 לאינו תולה בדין שישמור שבתות הרבה.
 ע"ע ח"ה סי' ס"ה

ג) אלא דעומד נגד זה דברי בה"ג כ"ל שפי'
 דמחללין שבת בעובר אפי' קודם מי יוכ'
 מיסוד דכדי שישמור שבתות הרבה הרי דילפותא
 זאת היא אמת לדינא גם למסקנא דילפינן מוחי
 בהם, ואדרבה בעוברים הגם שלא שייך כלל גדר
 וחי בהם ולא שימחה בהם דאינו עדיין בגדר חי
 כלל מ"מ כדי לכביאו אפי' לספק של שמירת
 שבתות הרבה מזה לחלל עליו, ועוד מלינו פסק
 מפורש בשו"ע א"ח סו"ס ש"ו שנזנה על יסוד
 זה והוא צדין מי ששלחו לו שהוליתו צחו מכלל
 ישראל דמזה להם לדרך פעמיו, והיינו אפי' בחלול
 שבת דאורייתא וכי רבינו הבי' ומג"א שם דגבי
 שלא חמר ותעבור כל ימיה על חלול שבת ה"ז איסורא
 זועא דמוטב לחלל שבת א' כדי שישמור שבתות
 הרבה, הרי למדנו ג"כ חי מה דאש"פ שאין צוה
 גדר פקו"י וסכנה רק להליל שמירת מלכותיה שלא
 תחד לעמוין דמותר לחלל שבת א' כדי שישמור
 שבתות הרבה, והוא כעין יסוד בה"ג דאיכא כלל

זה דכדי שישמור גם במקום דליכא פקו"י וסכנה
 [כמו עיבור דמלד וחי בהם לא היינו מחויבים כ"ל],
 ובש"פ שמענו דכלל דכדי שישמור שבתות הרבה
 הוא כלל אמת לדינא וכדי שלא לסתור כל מה
 שהוכחנו לעיל דאין זה תנאי צהיאר חלול שבת. א"כ
 עלינו לכתובין ביסוד זה.

ונראה דשחי היסודות אמת כן היסוד דישמרו
 בניי את השבת לעשות את השבת דמותר
 לחלל שבת כדי להביא נפש ישראל לשמירת מלכות
 כל ימי אש"פ שאין צו גדר פקו"י דחי בהם, וכן
 היסוד דחי בהם ולא שימחה בהם דמלכות הכורה
 הם סיבת החיים ולא עטב החיים ומח' היסוד
 מותר לחלל שבת מטעם פקו"י הגם שאין צו כלל
 דכדי שישמור שבתות הרבה, והיינו דדרשינן ב'
 הדרשות להקל דכל טעם צפ"ע כדאי לחלל עליו שבת
 ממילא מותר לחלל על בעוברים בלי טעם דחי בהם,
 וכן לחלל שבת עבור צחו אם הוליתו מהדת מה"פ,
 ולאיך נימא גם היתר חי בהם לחוד מהני, זה א"ש
 לשיטת רבינו עקיבא איגר כ"ל, אבל לשיטת הגאון
 בית מאיר יולא דעטם וחי בהם אינו תנאי לדין
 דישמור שבתות הרבה דהא טעם דישמור לחוד מהני
 כ"ל, משא"כ טעם דכי שישמור הוא תנאי לדין דחי
 בהם דחי בהם לחוד לא מהני.

ד) מ"מ סוגיא דעלמא אזלי כהגרשק"א דמדפשיע →
 לנו דמחללים שבת אחרת וזועב דיהי' פטור
 מן המלכות כל ימי חייו ומדמחללים שבת אחינוק
 הנמלה צרוב העיר גוים כ"ל.

ודע דגם דעת החולקים על בה"ג וס"ל דאין מחללין
 על בעוברים דמדאין נהרגין עליהם ואינם עדיין
 בגדר נפש הרי דלא ס"ל דיכתי עטמא דישמור שבתות
 הרבה לחוד להחיר חילול שבת מ"מ אינו מוכרח
 דיהלקו גם על הא דסו"ס ש"ו כ"ל דמותר לחלל
 שבת אכתי עטמא גם בלי דין פקו"י, דאיכא לחלק
 דשאני עוברים ומכ"ש קודם מי יוס דעדיין אינם
 בגדר עשיית מלכות כלל, ורק דנחדש דגם לכביאם
 לגדר מלכות לעשותם נפש בישראל שיכיו אח"כ מחויב
 במלכות זהו חידושו של בה"ג ופ"ז חולקים עליו,
 משא"כ האי דסו"ס ש"ו כ"ל דאנו עוסקים במחויב
 כבר להליל שמירת מלכותו לעולם.

רעיון מג"א סו"ס ש"ו דמפקפק אם מותר לחלל
 שבת אם הנה שנהטפס עדיין קטנה דהא
 אין מלון להפרישה או דילמא מידי דכוי אפקו"י
 דמחללין על הקטן דאמרינן חלל שבת א' כדי שישמור
 שבתות הרבה, ולכאורה מאי ראי' מפקו"י דהתם
 איכא עיקר הטעם דחי בהם שאינו קשור בשמירת
 מלכות כ"ל, משא"כ אם אנו לדין על שמירת מלכות
 לחוד וזה אינו בקטן, אבל בלא"ה י"ל דמחללים על

האמת אינו בגדר מליאות כלל בדרך העצב והולד יתקיים אחרי מיתת האם האב האב עשה במקשה כזאת שהוא מופקר באופן מוחלט מהמליאות, אבל אי נמצא דגם לפי האמת הוא עכ"פ בגדר מליאות שיחיה אחרי מיתת האם, אינו רחוק דמקשה פליג בזה עם מסקנת הש"ס אם זה רק מליאות מיעוט או מליאות רוב כנלמד דרך אפשר. ועיין עוד מש"כ בזה בסי' שצט כלוי אריה סי' ס', יעשי"ה.

ע"ע ח"ח סי' פ"ח

סימן לט

מהו נכנס בגדר אב ותולדה דאורייתא — ובדין תולדה דתולדה ואם חייב על הכנת מלאכה כמלאכה עצמה.

אבות מלאכות ארבעים חסר אחת, הנה מספר בל"ט עיין לעיל מי"ט ע"כ אם כנגד מלאכה מלאכתו שצחורה, אם כנגד עבודת המשק יע"ש בתוס', ועוד ילפינן לעיל ע"י ע"ח מדברים בדברים אלה בדברים וכו"ה לקמן ל"ז ע"כ, וצירושלמי פ"ז כ"ב אר"י בן חנינא זה הדבר אין כתיב כאן אלא אלה בדברים דבר דברי דברים מכאן לאבות ולתולדות. וקשה תולדות מאן דבר שמה, אדרבה כיון דאין המספר רק ל"ט א"כ קרא כי אחא לאבות אחי שהם המספר ל"ט, ובאמת הא דמתחייב גם לתולדות דבנת כאבות ילפינן לעיל ע"י ע"ח ולקמן ק"ג וסנהדרין ס"ג, מאחת מהנה אחת הם האבות מהנה תולדות ע"ש ברש"י משום שיש בהם מהנה מדמיון האב, ובשטמ"ק ריש צ"ק הקשה מי"ש לתולדות דשנת צריכים קרא, ולתולדות דחוקין ל"ט קראי לחייב, ותי' בשם מהר"ה כן משום דכיון דילפינן ממשקן שהיו שם מספר ל"ט הו"ה דוקא כאלה קמ"ל דגם לתולדות שלא ה"י נמשקן אם דומין לאב מתחייב, ועכ"פ מסבירא לא ילפינן לה א"כ איך נפקא מאלה הדברים, ודוחק לומר דירושלמי ס"ל דגם מסבירא ילפינן תולדות ור"ל דכיון דנפ"ל ל"ט מלאכה אבות מקרא ממילא חייב כל הדומה לאב דהיינו תולדות. ור"ל דמסתפינה י"ל ע"פ דאיתא צירושלמי שם ר' יוחנן ור"ל עבדין הוון בבאי פירקא קלת שנין ופלג ואפקון מיני ארבעין חסר אחת תולדות על כל חדא וחדא, מאן דאשכחן מסמך סמטן הא דלא אשכחן מסמך עבדוניי משום מכה צפטיש יע"ש, ופי' דע"י שעסקו שלש שנים ומחלה צעיון הלי"ט מלאכות עלה בידם ל"ט תולדות על כל אב ואב, וכנראה דזה ה"י מסורה בידם שכשם שיש מספר ל"ט אבות כך יש מספר ל"ט תולדות דהיינו ל"ט פעמים ל"ט, וא"כ י"ל דגם ריב"ח אינו חולק אמ"ד דילוף מלי"ט מלאכה ומלאכתו שצחורה, או דילפינן

הקטן ק"י מחלול על העובר אפי' קודם מ' יום דאיכא רק עעמח דשמירת המלוות ואין להאריך עוד. ולענין הלכה כ' הריטב"א נדה מ"ד והוצא ג"כ בביאור הלכה סי' ש"ל דקו"ל דמחללים על העוברים. ע"ע ח"ח סי' ס"ז, פ"ח

סימן לח

מג"א סי' ש"ל

מג"א סי' ש"ל ס"ק יו"ד, הנה דעה מג"א ורמ"א בתשובה, דלרש"י ערכין ז' ע"ה, אפילו לא נעקר הולד איכא עכ"פ מיעוט דהולד חי אחרי מיתת האם, וכן אפילו צנעקר הולד הוי רק מיעוט דחי, וגדעה החום נדה מ"ד ע"כ צנעקר איכא ודאי דחי, וא"כ צמח האם אחרי דנעקר איכא ירושה ודאית דאם להנחיל לחיים מן האב כמש"כ בהסמ"ע חו"מ סי' רע"ו והמג"א פסק ברש"י מסתומת ברמב"ם והמחבר שלא פירשו דיושבת על המשבר צנעקר הולד דוקא.

והדבר ל"ט רב דהא רש"י עלמו פי' נמשנת ערכין ז' ע"ה שם דיושבת על המשבר היינו נעקר הולד א"כ כאשר כ' רש"י אח"כ במימרא דשמואל דזימנן דחי על נעקר דוקא קאי דהא שמואל נמי יושבת על המשבר קתני דהיינו נעקר, וארי"ד בשב"ח יעקב ח"ה סי' י"ג השיג בזה על המג"א, וכן בשטמ"ק ערכין שם אות ע"ו חייתי בשם רש"י כ"י דדן דישבה על המשבר ומתה איירי צנעקר הולד ע"ש, וא"כ צחינה יושבת על המשבר דהיינו אינו נעקר הולד אפילו ספק ליכא דודאי מיות הולד צרושא. ובענין שיעת החום דצנעקר איכא ודאי והולד חי והוא יורש אמו להנחיל אחים מן האב, טיין בנתיבות חו"מ רע"ו שם דעתו דגם להחום הוי רק ספק, ואינו יורש את אמו מספק, והחום שכי דאיכא ירושה היינו לפי אוקומתה הש"ס דממעט בחלק צכורה דאמרינן דצכה"ג גם צספק אם הולד הפשוט חי אחרי האם ממעט בחלק צכורה דאין הבכור חולק חלק יותר מספק יעשי"ה, וחידוש דלא הפיר הנתח"מ מדברי מג"א דכאן, וגם לשון החום משמע יותר בהסמ"ע ומג"א, מדלא כתבו דלחי בגמ' דוחל מן האם וכו' א"ש דתנא רק בן יום אחד ולא עיבור דהו"ל רק ספיקא.

אמנם יש להביא קלה ראי' למג"א דגם בלא נעקר איכא מליאות דחי אחרי האם מדכי תוסי נדה מ"ד ע"ה וצ"ב קמ"ב צחי' בשני דהגמ' צ"ב כשהקשה לר' ששת ה"י סובר דהיא מייחא צרישא לפני הולד ואפי"ה לא יורש וע"כ דליחא לר' ששת ומ"מ האמת אינו כן יע"ש, והשחא אי ס"ד דלפי